

Χάος και Θύμη

ΤΡΙΜΗΝΗ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΚΔΟΣΗ

ΙΟΥΛΙΟΣ, ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1997 - ΤΕΥΧΟΣ 17 - ΔΡΧ. 500

Χάος και Θύμη

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ – ΕΚΔΟΣΗ: Σύλλογος Κυψελιωτών Άρτας (στην Αθήνα) «Ο Άγιος Κοσμάς». Συνεργάζεται η Αδελφότητα Κυψελιωτών Άρτας (στην Άρτα) «Ο Άγιος Γεώργιος».

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΣΥΜΦΩΝΑ
ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ: Ειρήνη
Σιόντη

Διευθύνεται από ΣΥΝΤΑ-
ΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Κώ-
στας Αγγέλης, Μπάμπης
Καραλής, Γιάννης Καρα-
μπούλας, Νίκος Κουτσοκώ-
στας, Ευανθία Νταβαντζή.

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ: Κώστας Αγγέλης, Ευανθία Νταβαντζή

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ, ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ, ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ, ΣΥΝΕΡ-
ΓΑΣΙΕΣ: Φαιδριάδων 129, 113 64, Αθήνα, τηλ. 86 22 703.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ, ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗ-
ΣΗ: Ιδεότυπο, Ζ. Πηγής 48, τηλ. 33 03 991.

ΦΙΛΑΜ: Ίχνος, Ζαΐμη 30,
τηλ. 82 28 258

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: «Τετραχρω-
μία», Ματζάκου 3, τηλ. 38 31
370.

ΣΥΝΔΡΟΜΗ (για 4 τεύχη)
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: 2.000 δραχ.
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: 3.500 δραχ.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: 500 δραχ.

ΔΙΑΘΕΣΗ: ΑΘΗΝΑ, Εκδόσεις-Βιβλιοπωλείο «Δω-
δώνη», Ασκληπιού 3, 106 79, Αθήνα, τηλ. 38 37 973 –
Βιβλιοπωλείο «Βιβλιογονιά», Ακαδημίας 57, 106 79
Αθήνα, τηλ. 38 34 550. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, Βιβλιοπωλείο
«Συνάντηση», Καμβουνίων 6, 54 621, τηλ. 231 384

Ο Θόδωρος Παπαγιάννης γεννήθηκε στο Ελληνικό Ιωαννίνων το 1942.

Άρχισε να σκαλίζει πέτρες και να κάνει τα πρώτα γλυπτά σε ηλικία 11 ετών, γεγονός καθοριστικό για τη μετέπειτα πορεία του. Το 1960 μπήκε πρώτος στα Εργαστήρια Γλυπτικής της Α.Σ.Κ.Τ. και είχε δάσκαλο τον Γιάννη Παππά. Κατά τη διάρκεια των σπουδών του πήρε πολλές διακρίσεις. Αποφοίτησε το 1965 παίρνοντας ειδικό χρηματικό βραβείο για τις περισσότερες διακρίσεις. Εκτός του καλλιτεχνικού διπλώματος πήρε και το θεωρητικό, καθώς και δίπλωμα των εργαστηρίων εφηρμοσμένων τεχνών της ίδιας σχολής στη Χαλκοχυτική-Γυψοτεχνική με δάσκαλο τον Νίκο Κερλή.

Το 1966 πήρε διετή κρατική υποτροφία μετεκπαίδευσης (I.K.Y.) εσωτερικού και ασχολήθηκε με τη μελέτη της αρχαίας ελληνικής τέχνης. Το 1970 διορίστηκε βοηθός στην Α.Σ.Κ.Τ. στο Εργαστήριο Γλυπτικής του Γιάννη Παππά. Το 1974 με 24 άλλους συναδέλφους δημιούργησαν το Κέντρο Εικαστικών Τεχνών (Κ.Ε.Τ.), το οποίο ανέπτυξε αξιόλογη καλλιτεχνική δραστηριότητα.

Το 1981-82 πήγε στο Παρίσι με εκπαιδευτική άδεια και ενημερώθηκε για νεότερα υλικά της γλυπτικής στα εργαστήρια των S. Mouille, G. Vineent και M. Rafestin στην Ecole Nationale Supérieure des Arts Appliqués et des Métiers d'Art. Την ίδια περίοδο ταξίδεψε στην Ισπανία, Γερμανία (Βερολίνο), Βέλγιο, Αγγλία, Δανία και Σουηδία.

Το 1987 έγινε Αναπληρωτής Καθηγητής στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών Αθηνών.

Το 1991 εκλέχτηκε Τακτικός Καθηγητής στο Α' Εργ. Γλυπτικής της Α.Σ.Κ.Τ. Αθηνών.

Έχει συμμετάσχει σε πολλές ατομικές και ομαδικές εκθέσεις ενώ έργα του βρίσκονται σε πολλούς δημόσιους και ιδιωτικούς χώρους στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ❑ 5. Προλογικό σημείωμα
- ❑ 6. ΧΡΗΣΤΟΣ Μ. ΚΑΡΑΛΗΣ:
Τοπογραφικά και ιστορικά στοιχεία της Χώσεψης
- ❑ 13. ΕΥΗ ΚΟΥΤΣΟΣΠΥΡΟΥ:
Η συνένωση των κοινοτήτων και ο ρόλος των συλλόγων
- ❑ 16. ΝΕΣΤΟΡΑΣ ΜΑΤΣΑΣ:
Ο νεομάρτυς Θεόφιλος: ο ζωγράφος του ελληνισμού
- ❑ 19. ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΑΡΡΑΣ:
Λαϊκή ποίηση
- ❑ 22. ΘΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ:
Τα φαντάσματά μου
- ❑ 25. ΜΙΧΑΛΗΣ ΓΚΑΝΑΣ:
Το μπλε που σε τυλίγει
Στο ποτάμι
Χριστουγεννιάτικη ιστορία
- ❑ 31. ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΖΩΤΟΣ:
Θρύψαλα ηδονής
- ❑ 33. ΒΑΣΙΛΗΣ ΓΚΟΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ:
Το ασημόχορτο ανθίζει
- ❑ 38. ΝΙΚΟΣ Α. ΣΚΟΠΑΣ:
Μνήμες Χρήστου Χριστοβασίλη
- ❑ 41. Γράμμα από έναν νησιώτη

εξώφυλλο:

ΘΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ

Λεπτομέρεια από τη σύνθεση

Τα φαντάσματά μου, 1994,

ξύλο, μέταλλα κ.ά.

Προλογικό σημείωμα

Το καλοκαίρι είναι συνώνυμο της ξεκούρασης, της αναψυχής, της διακοπής της ρουτίνας και του ανοίγματος στο απρόβλεπτο και αυθόρμητο. Αυτός είναι ένας λόγος που αυτή την εποχή ανθούν οι λεγόμενες πολιτιστικές προσφορές και εκδηλώσεις. Αλλά τι είναι τελικά ο πολιτισμός;

Τούτο το περιοδικό έχει ως στόχο του -το μαρτυρεί και η θέα του εξωφύλλου του, όχι μόνον του παρόντος τεύχους- να υπηρετεί τον πολιτισμό. Αυτό σημαίνει πως έχει θέση και άποψη για το τι είναι πολιτισμός. Η λέξη, από τις πιο βαρυσήμαντες της ελληνικής γλώσσας, δηλώνει την καλλιέργεια του ανθρώπου, την ανθρώπινη ποιότητα, τον τρόπο ζωής που αρμόζει στον άνθρωπο ως πολίτη και μέλος της κοινωνίας. Αυτή η κατανόηση στερεί τον πολιτισμό από μονομέρειες· ο πολιτισμός δεν μπορεί νάναι κατανάλωση προκατασκευασμένων συγκινήσεων ή περιορισμένης χρονικής διάρκειας έκθεσή μας σε κάποια μορφή «ανώτερης» αισθητικής αξίας, η επίδραση της οποίας σταματά μετά τη λήξη του πολιτιστικού γεγονότος. Το ανώτερο του πολιτισμού είναι η αλήθεια του· κι αυτή υπάρχει προς προαγωγή του σύνολου βίου. Το πολιτιστικό γεγονός γίνεται τότε αφορμή για εξέλιξη και πρόοδο. Ό,τι προάγεται είναι το ίδιο το γεγονός της ζωής.

Νάσαι πολιτισμένος σημαίνει νάσαι ανθρώπινος: ενσαρκωτής ήθους και φορέας λόγου. Η ευγένεια, η καλωσύνη, η αλληλεγγύη, η ανοχή, το χαμόγελο, η αίσθηση του μέτρου, μια ζωή με όραμα αλλά και χωρίς ψευδαισθήσεις, ο ρεαλισμός, η ευπροσηγορία, η προσήνεια, το ελεύθερο πνεύμα, η κριτική αντίσταση στη διάδοση του παράλογου και στην εκχώρηση του εγώ μας σε μυθικές αυθεντίες, ο διάλογος, είναι μορφές πολιτισμού. Κι όλα αυτά ως όψεις του **καθημερινού** βίου.

Σε μιαν εποχή υπερπληθωρισμού μιας αυτονομημένης «πολιτιστικής» παραγωγής, η συνειδητή εναντίωση στην κατανάλωση «πολιτιστικών» πακέτων που δημιουργήθηκαν για να πωληθούν -συχνά πανάκριβα και πάντοτε στο όνομα της καλλιέργειας του πολίτη- συνιστά μορφή πολιτισμού. Η αφύπνιση είναι και εδώ ενδεδειγμένη.

Κι ας μην ξεχνάμε ότι το καλοκαίρι φέρνει τους ανθρώπους κοντύτερα. Η ανθρώπινη επικοινωνία και συνάντηση είναι η ίδια μορφή πολιτισμού: τρόπος υπέρβασης του ατομισμού (που συχνά γίνεται αιτία ανθρώπινου μαρασμού) και πηγή νοήματος.

Καλο καλοκαίρι
Η Συντακτική Επιτροπή

Χρήστος Μ. Καραλής

Τοπογραφικά και ιστορικά στοιχεία της Χώσεψης

IV. Η διοικητική ιστορία της Χώσεψης

1. Η Χώσεψη επί Τουρκοκρατίας

Η Χώσεψη κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας, όπως άλλωστε και όλα τα χωριά των Τζουμέρκων, διατηρεί κάποιο είδος αυτοδιοίκησης. Υπάγεται κατ' αρχήν στο Βιλαέτι της Άρτας που έχει διοικητή το Βοεβόδα, και ευρύτερα στο Πασαλίκι των Ιωαννίνων. Διοικητική αρχή του χωριού είναι οι κοτσαμπάσηδες ή η δημογεροντία, που αποτελείται από το μουχτάρη (πρόεδρο) και τους αγάδες (συμβούλους). Αυτοί λέγονται και προεστοί, πρόκριτοι, προύχοντες, δημογέροντες. Ονόματα κοτσαμπάσηδων-προεστών του χωριού δεν μπορέσαμε να ανακαλύψουμε ούτε στις γραπτές πηγές αλλά ούτε και από μαρτυρίες γερόντων. Στο βιβλίο του ο Νικ. Τόσκας αναφέρει μόνο κάποιον Κουτσοπάνο που τον σκότωσαν οι Τόσκας και Τριάντος στη θέση «Μπινακάτος».

2. Η Χώσεψη μετά την απελευθέρωση της Άρτας

Με τη συνθήκη του Βερολίνου το 1881 παραχωρήθηκαν στο ελληνικό κράτος η Θεσσαλία και ένα μέρος της Ηπείρου. Ο Άραχθος και ο Χρούσιας, που ρέει δίπλα στο Συρράκο, αποτέλεσαν τα ελληνοτουρκικά σύνορα μέχρι το 1912.

Έτσι τα Τζουμερκοχώρια που βρίσκονταν στην αριστερή όχθη του Αράχθου και του Χρούσια λευτερώθηκαν. Η Άρτα λευτερώθηκε στις 24 Ιουνίου 1881.

Δημοσιεύουμε το δεύτερο μέρος της εργασίας του Χρήστου Μ. Καραλή γύρω από την αρχική φάση ζωής της κοινότητάς μας εντός του σύγχρονου ελληνικού κράτους. Τα στοιχεία που παρουσιάζει εδώ ο συνεργάτης μας έχουν ιδιαίτερα επίκαιρο χαρακτήρα.

Από τα 54 χωριά του Νομού Άρτας μόνο τα 14 υπήρξαν ουσιαστικά ελεύθερα (κεφαλοχώρια)*. Τα υπόλοιπα απλά άλλαξαν δυνάστη. Από τη φορολογική απομύζηση των Τούρκων περιέπεσαν στην εξαντλητική καταδυνάστευση των τσιφλικούχων (τσιφλικιάδων) του τόπου, Καραπάνου και Ζαρίφη. Έναντι της πολιτικής τους ελευθερίας έχασαν την κοινωνική κι έπεσαν θύματα των δηώσεων, των φυλακίσεων, των κάθε είδους επιθέσεων ενός πρωτοφανούς οργίου θηριωδίας των επιστατών, ενώ χρειάστηκαν σκληροί αγώνες για την αποτίναξη και αυτού του ζυγού.

Η Χώσεψη βρέθηκε τα χρόνια εκείνα στα χέρια των αδελφών Καραπάνου (Κωστή και Ιωάννη). Οι Τούρκοι αξιωματούχοι, που πρόβλεπαν πως η Άρτα και η Θεσσαλία θα προσαρτηθούν στο ελληνικό κράτος, πουλούσαν τα χωριά και τα τσιφλίκια σε πλούσιους Έλληνες και Εβραίους. Οι Τούρκοι ιδιοκτήτες ξεπουλούσαν βιαστικά τα κτήματά τους, επειδή φοβούνταν μήπως το ελληνικό κράτος προχωρήσει σε εθνικοποίηση της γης, οπότε θα έχαναν την ιδιοκτησία τους**. Η Χώσεψη πρέπει να

* Ελευθεροχώρια ή κεφαλοχώρια ονομάζονταν τα χωριά που τα χωράφια ανήκουν στους ίδιους τους κατοίκους τους, που καλλιεργούσαν για λογαριασμό τους, χωρίς να πληρώνουν κάποιο δασμό (τη δεκάτη ή τον έγγειο φόρο, ο οποίος εισπράττετο για λογαριασμό των Τούρκων).

** Περισσότερες πληροφορίες γι' αυτό το θέμα μπορεί να διαβάσει κανείς στο άρθρο του Ν.

πουλήθηκε μεταξύ 1854 (τότε τη βρίσκουμε ακόμα με το παλαιό καθεστώς) και του 1877 (είναι πλέον ιδιοκτησία του Κ. Καραπάνου).

3. Η ίδρυση του Νομού Άρτας

Ο Νομός Άρτας ιδρύθηκε το 1882 και έφθανε μόνο ως τον Άραχθο ποταμό, που αποτελούσε τότε την οροθετική γραμμή Ελλάδας και Τουρκίας.

Με το Β.Δ. της 21/3/1882 (ΦΕΚ 17/24-3-82) συστήθηκε η Νομαρχία Άρτας με έδρα την Άρτα που συμπεριλάμβανε και την επαρχία Τζουμέρκων με έδρα τα Άγναντα, όπου υπαγόταν και η Χώσεψη.

4. Επαρχίες και Δήμοι του Νομού Άρτας

Με το Β.Δ. της 31/3/1883 (ΦΕΚ 126/2-4-83) ο Νομός Άρτας χωρίστηκε σε 8 Δήμους, 4 της επαρχίας Άρτας και 4 της επαρχίας Τζουμέρκων:

Επαρχία Άρτας:

α. Δήμος Αρταίων με έδρα την Άρτα

β. Δήμος Πέτα με έδρα το Πέτα

γ. Δήμος Ηρακλείας με έδρα αρχικά τη Σκουληκαριά και μετέπειτα το Βελεντζικό. Από το 1892 ορίστηκε θερινή έδρα το χωριό Βελεντζικό και χειμερινή το χωριό Δημαριό.

δ. Δήμος Τετραφυλίας με έδρα αρχικά τη Βρεστενίστα (Πηγές) και αργότερα την Μπότση (Μεγαλόχαρη)

Επαρχία Τζουμέρκων

α. Δήμος Αγνάντων με έδρα τα Άγναντα

β. Δήμος Πραμάντων με έδρα τα Πράμαντα

γ. Δήμος Καλαρρυτών με έδρα τους Καλλαρύτες

δ. Δήμος Θεοδωρίας με έδρα το Βουργαρέλι.

Στο δήμο Θεοδωρίας υπάγονταν τα χωριά Βουργαρέλι, Θεοδώριανα, Μήγερη (Τετράκωμο), Λειψίστα (Αθαμάνιο), Μπούγα (Ανεμορράχη), Καλεντίνη, Χώσεψη (Κυφέλη), Νησίστα Παλαιάς Ελλάδος (Κεντρικό) και Πιστιανά Παλαιάς Ελλάδος (Δίστρατο).

5. Δήμαρχοι του Δήμου Θεοδωρίας

Στις 29/5/1883 διενεργήθηκαν οι πρώτες Δημοτικές Εκλογές στην ελεύθερη πε-

Καρατζένη «Το αγροτικό ζήτημα στα Τζουμέρκα», το οποίο δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Χάος και Όψη», τ. 8, 1995.

ριοχή της Άρτας και οι Δήμαρχοι ανέλαβαν, επί 4ετή θητεία, διοικητικά και αστυνομικά καθήκοντα (κατά τους τότε ισχύοντες νόμους) την 1η Οκτωβρίου του ίδιου έτους.

Για την ιστορία αναφέρουμε τους Δημάρχους του δήμου Θεοδωρίας, στον οποίο υπαγόταν και η Χώσεψη.

Δημοτικές εκλογές της 29/5/1883: ο Γεώργιος Οικονομίδης

Δημοτικές εκλογές της 5/7/1887: ο Γεώργιος Οικονομίδης

Δημοτικές εκλογές της 7/7/1891: ο Γεώργιος Οικονομίδης

Δημοτικές εκλογές της 10/9/1895: ο Γεώργιος Οικονομίδης

Δημοτικές εκλογές της 3/9/1899: ο Δημήτριος Κοτσαρίδας

Δημοτικές εκλογές της 7/9/1903: ο Δημήτριος Κοτσαρίδας

Δημοτικές εκλογές της 1/7/1907: ο Βασίλειος Αναγνώστου

και Πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου, ο Χωσεψίτης Κων/νος Πουρναράς.

Όλοι οι Δήμαρχοι του Δήμου Θεοδωρίας ήταν Βουργαρελιώτες και κανένα από τα υπόλοιπα χωριά δεν κατόρθωσε να εκλέξει Δήμαρχο.

Κατά το χρονικό διάστημα 1881-1883 είχαν διοριστεί ως Δήμαρχοι οι Ειρηνοδίκες της περιοχής.

Ο δήμος Θεοδωρίας ήταν Β΄ τάξης γιατί ο πληθυσμός του ξεπερνούσε τους 2.000 κατοίκους.

6. Εκλογή Δημάρχων, Παρέδρων και Συμβούλων

Σε κάθε δήμο Β΄ τάξης εκλέγονταν απευθείας από το λαό ένας Δήμαρχος, 4 Δημαρχιακοί Πάρεδροι, 12 Σύμβουλοι και 6 αναπληρωματικοί.

Δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι κατοχύρωναν όσοι δημότες είχαν συμπληρώσει το 21ο και 30ό έτος της ηλικίας τους αντίστοιχα.

Μετά την επικύρωση της εκλογής του Δημάρχου, των Δημαρχιακών Παρέδρων και των Δημοτικών Συμβουλίων γινόταν η εκλογή των «Ειδικών Παρέδρων» κατά παρεδρία, με άμεση ψηφοφορία των κατοίκων της. Ήταν δε η παρεδρία ένα χωριό ή συνένωση δύο χωριών σε ένα σύμφωνα με απόφαση της πολιτικής αρχής του Νομού.

Τον Δήμαρχο αναπληρούσε κατά το χρόνο της απουσίας του ο Πάρεδρος της έδρας του δήμου.

Ονόματα Συμβούλων, Παρέδρων και Ειδικών Παρέδρων του χωριού μας δεν κατορθώσαμε να βρούμε, γιατί δεν υπάρχουν αρχεία του Δήμου. Μόνο σε ένα πρακτικό του Δημοτικού Συμβουλίου Θεοδωρίας με ημερομηνία 5 Σεπτεμβρίου 1908, που δημοσιεύτηκε στο βιβλίο του Ρήγα-Γιώργου Σκουτέλα, «Τα Θεοδώριανα»*, διαβάζουμε ότι Πρόεδρος του Δ.Σ. ήταν ο Κων/νος Πουρναράς.

* Βλ. Βιβλιογραφία

7. Λειτουργία των δήμων

Κάθε δήμος χρησιμοποιούσε σφραγίδα, που είχε δικό της έμβλημα. Ο δήμος Θεοδωρίας είχε ως έμβλημα «προτομή γυναικός, καλυπτούσης τω ιματίω το οπισθοκράνιον», κύκλωθεν δε τις λέξεις «Δήμος Θεοδωρίας».

Οι δήμοι συντηρούνταν από τους φόρους που εισέπραταν από τους δημότες και από την κρατική επιχορήγηση, όταν δεν επαρκούσαν οι δημοτικές εισπράξεις για να καλύψουν τις δημοτικές δαπάνες (Νόμος ΞΗ της 22/12/1847).

Αρμόδιοι για την εισπράξη των δημοτικών φόρων ήταν οι Δημοτικοί Εισπράκτορες, οι οποίοι διορίζονταν ύστερα από πρόταση των Δημοτικών Συμβουλίων. Πρώτος Δημοτικός Εισπράκτορας του Δήμου Θεοδωρίας ήταν ο Ιωάννης Ελ. Καρακώστας ή Νταλαγιώργος από 30/9/1883.

Οι Δήμοι λειτούργησαν μέχρι το 1913, που καταργήθηκαν, γιατί άλλαξε το σύστημα αυτοδιοίκησης. Σύμφωνα με το Νόμο 4057 του 1912 (ΦΕΚ 58/14-2-1912 τ.Α΄) «Περί συστάσεως δήμων και κοινοτήτων», Δήμοι ανασυστάθηκαν μόνο στις πρωτεύουσες των νομών και στις πόλεις με πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων.

8. Πληθυσμιακά στοιχεία του Δήμου Θεοδωρίας

Η πληθυσμιακή εξέλιξη του Δήμου Θεοδωρίας κατά το χρονικό διάστημα 1883-1912 ήταν η ακόλουθη:

Απογραφή του 1883	5.167 κάτοικοι
Απογραφή του 1889	5.091 κάτοικοι
Απογραφή του 1896	6.558 κάτοικοι
Απογραφή του 1907	7.513 κάτοικοι

9. Αναγνώριση της Κοινότητας Χώσεψης-Κυψέλης

Η Κοινότητα «Χώσεψη» ή «Χώσεψις» προήλθε εκ του Δήμου Θεοδωρίας. Αναγνωρίστηκε ως Κοινότητα με το Β.Δ. της 19/8/1912 (ΦΕΚ 254) 1912 τ.Α΄. σε εφαρμογή του Ν. ΔΝΖ (4057) του 1912 «Περί συστάσεως Δήμων και Κοινοτήτων», με έδρα τη Χώσεψη. Την Κοινότητα αποτελούσαν τότε δύο συνοικισμοί: η Χώσεψη και η Μπούγα. Το 1926 ο συνοικισμός Μπούγας αναγνωρίστηκε ως αυτόνομη κοινότητα και αποσπάστηκε από τη Χώσεψη (ΒΔ της 2/3/1926 ΦΕΚ 81/1926 τ.Α΄.).

10. Συνοικισμοί της Χώσεψης - Κυψέλης

Η Κοινότητα Χώσεψης-Κυψέλης αποτελείται σήμερα από τους παρακάτω 6 αυτοτελείς συνοικισμούς, όπως αναφέρονται στις απογραφές πληθυσμού της Ε.ΣΥ.Ε.

- α. Χώσεψη (Κυψέλη), όπου και η έδρα της Κοινότητας
- β. Άγιος Γεώργιος

γ. Λούτσα

δ. Πουλιάνα (Καλλονή)

ε. Μονή Ευαγγελιστρίας

στ. Ρουπακιά

Η Χώσεψη μετονομάστηκε σε Κυψέλη (ΒΔ 357-28/5/1962, ΦΕΚ 89/11-6-62 τ.Α΄.) και η Πουλιάνα σε Καλλονή (ΒΔ της 11/5/54, ΦΕΚ 101/1954 τ.Α΄.).

11. Γεωγραφικές περιοχές (ενότητες) Ν. Άρτας

Σε εφαρμογή του Νόμου 1622/1986 (ΦΕΚ 42/14-7-86 τ.Α΄.) «Τοπική Αυτοδιοίκηση - Περιφερειακή Ανάπτυξη - Δημοκρατικός Προγραμματισμός» και ύστερα από σύμφωνη γνώμη του Νομαρχιακού Συμβουλίου Άρτας, προσδιορίστηκαν 12 γεωγραφικές περιοχές (ενότητες).

Η Κοινότητα της Κυψέλης υπάχθηκε στην τέταρτη γεωγραφική περιοχή, μαζί με τις Κοινότητες Αθαμανίου, Βουργαρελίου, Παλαιοκατούνου και Κάτω Αθαμανίου.

Οι γεωγραφικές περιοχές είναι ομάδες Ο.Τ.Α.* και βάσει αυτών μπορούν να γίνουν συνενώσεις Κοινοτήτων σε Δήμους.

* Ο.Τ.Α. = Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης

12. Συμβούλια περιοχής

Με το Ν. 2218/94 δημιουργείται ο θεσμός των Συμβουλίων Περιοχής (Σ.Π.) που δεν είναι τίποτε άλλο παρά σύνδεσμοι Ο.Τ.Α., όπως οι αναπτυξιακοί, με τη διαφορά ότι τώρα η συνεργασία είναι υποχρεωτική.

Στο Νομό Άρτας συγκροτήθηκαν 9 Συμβούλια Περιοχής*. Η Κυψέλη ανήκει στο Συμβούλιο Περιοχής της 8ης Εδαφικής Περιοχής με έδρα το Βουργαρέλι και συμμετέχουν οι Κοινότητες: Βουργαρελίου, Θεοδωριάνων, Κυψέλης, Ανεμορράχης, Κεντρικού, Διστράτου, Καλεντίνης, Κάτω Αθαμανίου, Παλαιοκατούνου, Αθαμανίου, Καψάλων και Τετρακώμου.

Όργανα του Συμβουλίου Περιοχής είναι:

- Το Διοικητικό Συμβούλιο
- Η Εκτελεστική Επιτροπή
- Ο Πρόεδρος του Συμβουλίου

Το Διοικητικό Συμβούλιο συγκροτείται από αιρετούς εκπροσώπους του κάθε Δήμου ή της κάθε Κοινότητας, που υποδεικνύονται από τα Δημοτικά ή Κοινοτικά Συμβούλιά τους, με βάση τον πληθυσμό του μικρότερου Δήμου ή της μικρότερης Κοινότητας, που εκπροσωπείται με έναν αντιπρόσωπο.

Η Κοινότητα Κυψέλης, βάσει του πληθυσμού της στην τελευταία απογραφή του 1991, αντιπροσωπεύεται στο Σ.Π. με δύο αντιπρόσωπους, τον Πρόεδρό της Παντελή Παππά και τον Κοινοτικό Σύμβουλο Ελευθέριο Φλούδα (Απόφαση 51/6-8-95 Κ. Συμβ. Κυψέλης).

Ο θεσμός των Συμβουλίων Περιοχής άρχισε να λειτουργεί από το 1995 σε εφαρμογή του Νόμου περί Δευτεροβάθμιας Αυτοδιοίκησης.

* Τα Συμβούλια Περιοχής του Ν. Άρτας είναι: 1ο Σ.Π. με έδρα το Πέτα, 2ο Σ.Π. με έδρα την Άρτα, 3ο Σ.Π. με έδρα τη Φιλοθέη (Χαλκιάδες), 4ο Σ.Π. με έδρα την Ανέζα, 5ο Σ.Π. με έδρα το Νεοχώρι, 6ο Σ.Π. με έδρα τον Αμμότοπο, 7ο Σ.Π. με έδρα το Αστροχώρι, 8ο Σ.Π. με έδρα το Βουργαρέλι, 9ο Σ.Π. με έδρα τα Άγναντα.

Εύη Κουτσοσπύρου

Η συνένωση των κοινοτήτων και ο ρόλος των συλλόγων

ΕΧΟΥΝ ΗΔΗ ΓΙΝΕΙ ΓΝΩΣΤΕΣ στους περισσότερους από εμάς οι αλλαγές στην οργάνωση της τοπικής αυτοδιοίκησης στα πλαίσια των απαιτήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είναι αυτές που αφορούν στη συνένωση των κοινοτήτων σε δήμους με σκοπό την οργάνωση της δομής του κράτους και την ανάπτυξη της υπαίθρου. Με δεδομένη τη συνένωση των κοινοτήτων και στην περιοχή μας θεωρείται απαραίτητη η ενεργοποίηση όλων των παραγόντων που καλούνται να προστατεύσουν την ιδιαίτερη ταυτότητα της περιοχής. Κεντρικό ρόλο σ' αυτή την προσπάθεια καλούνται να παίξουν αναμφισβήτητα οι Σύλλογοι, τόσο οι τοπικοί όσο και των αποδήμων.

Για να μπορούμε να συζητάμε όλοι με τα ίδια δεδομένα κρίνεται σκόπιμο να γίνει αρχικά μια ενημέρωση για τη δομή των δήμων που θα δημιουργηθούν στην περιοχή των Τζουμέρκων που μας αφορά.

Η πρώτη πρόταση για την περιοχή είναι η δημιουργία τεσσάρων δήμων, ενώ τα χωριά Θεοδώριανα και Μελισσουργοί θα παραμείνουν κοινότητες. Αναλυτικά οι δήμοι με τα χωριά που περιλαμβάνουν είναι:

1. Με έδρα το Βουργαρέλι (Βουργαρέλι, Κυψέλη, Αθαμάνιο, Κάψαλα, Παλαιοκάτουνο)

2. Με έδρα το Κάτω Αθαμάνιο (Κάτω Αθαμάνιο, Ανεμορράχη, Δίστρατο, Κάτω Καλεντίνη, Κεντρικό)

3. Με έδρα τη Γραμμενίτσα (Γραμμενίτσα, Βλαχέρνα, Γκρίμποβο, Κορφοβούνι, Ροδανγή, Σκούπα, Πιστιανά, Δαφνωτή, Φανερωμένη)

4. Με έδρα τα Άγναντα (Άγναντα, Κτιστάδες, Καταρράχτης, Κουκούλια, Μικροσπηλιά, Λεπιανά, Γραικικό, Ράμια).

Ο ρόλος των Συλλόγων σε θέματα που αφορούν με μια πρώτη ματιά στην περιοχή του χωριού ίσως φανεί για κάποιους άτοπος, χωρίς νόημα. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο εκθέτουμε τις παρακάτω σκέψεις μας, επιμένοντας στην ανάγκη ενεργοποίησης των Συλλόγων, ιδιαίτερα αυτών που έχουν ευκολότερη πρόσβαση στο χωριό, ως φορέων κοινωνικής συνοχής.

Καταρχήν είναι γνωστό ότι στο παρελθόν οι Σύλλογοι συνέβαλλαν όχι μόνο στη διατήρηση της επαφής των αποδήμων χωριανών με τον τόπο καταγωγής τους, αλλά και στην προβολή των αιτημάτων για αναβάθμιση της περιοχής και στην οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή η θέση των Συλλόγων στα τεκταινόμενα αναβαθμίζεται, γιατί κάθε Σύλλογος, εκτός από τους ειδικούς σκοπούς του, καλείται να παίξει επιπλέον έναν ρόλο-κλειδί για τη φυσιογνωμία της περιοχής, αφού με τις δραστηριότητές του θα μπορούσε να προαγάγει την ενότητα, να συμβάλλει στην επιβίωση της μικρής τοπικής κοινωνίας αλλά και να επιταχύνει την εξέλιξή της.

Πώς θα γίνει αυτό;

Απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί αρχικά η ενεργοποίηση όλων των μελών των Συλλόγων και η πεποίθηση ότι όλα τα πράγματα μπορούν να γίνουν καλύτερα αρκεί να προσπαθήσουμε. Συγκεκριμένα:

Ο Σύλλογος μεταμορφώνεται σε φορέα που θα προβάλλει τα προβλήματα, θα υποβάλλει προτάσεις λύσεων και θα αναδεικνύει τα χαρακτηριστικά της περιοχής του χωριού. Κύριος σκοπός του θα πρέπει να είναι η προστασία της ιδιαίτερης ταυτότητας (γλώσσα, ήθη, έθιμα, παραδόσεις), έτσι ώστε να αποτραπεί η ομοιομορφία και η μαζοποίηση. Γιατί μπορεί η πρόταση της συνένωσης των κοινοτήτων να έχει ως σκοπό την οργάνωση της τοπικής αυτοδιοίκησης και την ανάπτυξη των επαρχιακών περιοχών, δεν παύει όμως να κρύβει κινδύνους, όπως τη σταδιακή εξαφάνιση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών κάθε περιοχής και την ερήμωση κάποιων περιοχών, ήδη αποδυναμωμένων, που δεν θα έχουν την κατάλληλη προσοχή από την κεντρική διοίκηση. Γι' αυτό λοιπόν κάθε Σύλλογος, με τη βοήθεια των μελών του θα πρέπει να επικεντρώνει το ενδιαφέρον του στην αποκομμένη περιοχή του χωριού, να ανακαλύπτει τα πραγματικά προβλήματα, να διαπραγματεύεται τις προτάσεις επίλυσής τους κι όλα αυτά να τα προβάλλει κατάλληλα. Συγχρόνως είναι απαραίτητη η συνέχεια στην οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων, η προτροπή της λαϊκής δημιουργίας και η θωράκιση της δυναμικής σχέσης με την παράδοση, έτσι ώστε να μην υπάρξει αποκοπή από τις ρίζες της πολιτιστικής κληρονομιάς. Επιπλέον, θα πρέπει να γίνεται διαρκής προσπάθεια ώστε να πάψει πια η «μοντέρνα» αποστροφή σε οτιδήποτε αναφέρεται σε παραδόσεις, πράγμα που οδηγεί απλά και μόνο στην αλλοτρίωση, στην ισοπέδωση των αξιών και στη διεύρυνση των ξένων επιρροών.

Για να επιτευχθούν τα παραπάνω είναι αναγκαίο ο καθένας από εμάς να αναλογιστεί τα θετικά μελλοντικά αποτελέσματα μιας τέτοιας προσπάθειας για την περιοχή και να ενεργοποιηθεί. Απαραίτητη επίσης είναι η συνειδητοποίηση ότι τα προβλήματα της υπαίθρου μας αφορούν όλους και όχι μόνο τους μόνιμους κατοίκους της περιοχής.

Καταλυτική θα πρέπει να είναι βέβαια η συμμετοχή των νέων. Αυτή μπορεί να εξασφαλιστεί αν δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στο γεγονός ότι λόγω των σύγχρονων συνθηκών διαβίωσης ο μοναδικός τρόπος επαφής της νέας γενιάς με τον τόπο καταγωγής της είναι η δραστηριότητα μέσα από τέτοιας φύσης Συλλόγους.

Άλλωστε εμείς δεν μπορούμε να δεχτούμε την άποψη πολλών ότι η σημερινή νεολαία χαρακτηρίζεται από αδιαφορία για τα προβλήματα της επαρχίας και για το

πώς θα εξελιχθεί αυτή στο μέλλον. Κατά τη γνώμη μας το μόνο που χρειάζεται είναι τα κατάλληλα ερεθίσματα από τους μεγαλύτερους, η συνειδητοποίηση των προβλημάτων από τους νεότερους και η διάθεση για συνεργασία από όλους.

**Για το Δ.Σ.
η Αντιπρόεδρος
Εύη Κουτσοσπύρου**

**Οι εκδηλώσεις των Συλλόγων μας στο χωριό
το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Αυγούστου είναι οι εξής:**

• Πανηγύρι στο βουνό • Ρεμπέτικη βραδυά • Αιμοδοσία • Συζήτηση με θέμα «Συνένωση των κοινοτήτων και ο ρόλος των Συλλόγων» • Παρουσίαση του φωτογραφικού έργου του Κώστα Μπαλάφα • Παρουσίαση από παιδιά, του μουσικού παραμυθιού του Προκόφιεφ «Ο Πέτρος και ο λύκος» • Εργαστήρι ζωγραφικής από παιδιά

Οι ημερομηνίες των κινητών εκδηλώσεων θα ανακοινωθούν στο χωριό εγκαίρως

Στη μνήμη της Ιωάννας Παππά-Παπαγεωργίου, ως ετήσιο μνημόσυνο, προσέφεραν στο περιοδικό «Χάος και Όψη» τα παρακάτω ποσά:

- Ο Αντώνης και η Γεωργία Γαλαζούλα 20.000 δρχ.
- Ο Σπύρος Χρόνης και η Δημητριά Χρόνη-Γαλαζούλα 50.000 δρχ.
- Ο Γιώργος Κατσώνης και η Βάγια Κατσώνη-Γαλαζούλα 20.000 δρχ.

Νέστορας Μάτσας

Ο Νεομάρτυς Θεόφιλος: ο ζωγράφος του ελληνισμού

Ο ΚΥΡ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ! Ο εκ Σκιάθου. Ευλογημένο τ' όνομά του! Νεομάρτυς του Νέου Ελληνισμού με το λόγο και το στοχασμό.

Ο ζωγράφος Θεόφιλος, ντυμένος Μεγαλέξανδρος.

Ο κυρ Θεόφιλος Χατζημιχαήλ! Ο εκ Λέσβου. Άγιο και αυτού το σεπτό όνομα! Νεομάρτυς του Ελληνισμού με το χρώμα και τ' όνειρο.

Πολύπαθοι κι οι δύο στο βίο τους! Πιο πολύπαθοι μετά θάνατον. Στη διάθεση του καθένα να τους ερμηνεύσει, όχι σύμφωνα μ' αυτό που οι ίδιοι δημιούργησαν με οδύνη και μοναξιά, αλλά σύμφωνα με τις κρίσεις των αυτοχειροτονούμενων μελετητών του έργου τους. Όμως, ας αφήσουμε τον κυρ-Αλέξανδρο ν' αναπαυτεί στο ταπεινό κοιμητήριο του νησιού του, αντίκρυ στο αφρισμένο πέλαγο, κι ας σταθούμε στο ζωγράφο-τσολιά. Παιδί τον "πρωτογνώρισα", όπως εξιστορώ και στο πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου μου, σε μια υπέροχη ζωγραφιά του σε μικροκαφενέ-καπηλειό του Πηλίου.

Εκείνη η ζωγραφιά σφράγισε τα παιδικά μου χρόνια με το φως και τη λεβεντιά της. Όταν, χρόνια αργότερα, νέος πια, ξεκίνησα για την υπέροχη περιπέτεια της καταγραφής του βίου και του έργου του Θεόφιλου, ξαναβρέθηκα στον ίδιο χώρο, κι η ζωγραφιά δεν υπήρχε πια! Ο καφενές-καπηλειό, είχε "ανοικοδομηθεί", οι τοίχοι του είχαν γκρεμιστεί και διαμορφωθεί διαφορετικά και στη θέση του υπέροχου παραμυθιού είχε στηθεί ένα θλιβερό εμπορικό μικρομάγαζο.

Θα ιστορήσω κάτι ακόμη για τα πάθη του Θεόφιλου. Ότι οι πιο όμορφες τοιχογραφίες του, εκεί που άπλωσε σε μεγάλες ολόδροσες συνθέσεις την ατίθαση φαντασία του, χάθηκαν. Οι συγκαιρινοί του δεν ήξεραν την αξία τους, την κοροΐδευαν, τον έβαζαν να ζωγραφίζει μεγάλες εξωτερικές επιφάνειες για να μη φαίνονται οι βρωμιές των τοίχων και οι ακαθαρσίες από τις μύγες και τα λογής ζώφια. Άπλωνε εκείνος τα

Ο Νέστορας Μάτσας είναι λαογράφος, σκηνοθέτης και συγγραφέας.

παραμύθια του, σύναζε τα παλληκάρια της Φυλής, ανιστορούσε τους αγώνες και τα πάθη του Ελληνισμού, αλλά ποιος είχε τόσο μυαλό και καρδιά να καταλάβει αυτή την ανεκτίμητη προσφορά;

Λοιπόν, ήταν σίγουρα τρελός για τους συγκαιρινούς του. Ή αλαφροϊσκιωτος... Να τρέχουν πίσω του τα παιδιά και να τον κοροϊδεύουν... Να χτυπάν κουδούνια στο πέρασμά του και να ρίχνουν τη σκάλα που έχει ανέβει να ζωγραφίσει για να διασκεδάσουν, καθώς θα τον βλέπουν κάτω ματωμένο, να σφαδιάζει από τους πόνους.

Η ζωή του Θεόφιλου μοιάζει σαν παραμύθι κι έτσι την ιστορώ. Σαν αυτά "τ' αλλόκοτα" παραμύθια που ιστορούσε στα έργα του. Όπου όλα -εποχές, άνθρωποι, γεγονότα- "ζούσαν" σ' ένα δικό τους κόσμο, έξω από τη στεγνή λογική της καθημερινότητας και των αριθμών. Σ' αυτόν τον κόσμο έζησε κι ο ίδιος. Καταργώντας την εξωτερική σύμβαση του χώρου και του χρόνου. Κι ακόμη, δίνοντάς του τη δυνατότητα να ταυτίζεται με τους ήρωες των έργων του. Πότε να γίνεται "Ηρακλής φονεύων τον άγριο λέοντα της Νεμέας", πότε "Ρωτόκριτος ανεβαινών τη σκάλα δια να συναντήσει την ωραία Αρεθούσα" και πότε "Μεγ-Αλέξανδρος με την περικεφαλαία και την ασπίδα".

Αυτή η "ταύτιση" με τις μεγάλες μορφές της ιστορίας, του μύθου ή των λαϊκών αναγνωσμάτων, τον βοηθούσε να ξεπερνάει όλες τις δυσκολίες που καθημερινά αντιμετώπιζε, την πείνα, την αβάσταχτη φτώχεια και -κυρίως- τη σκληρή κοροϊδία των άλλων...

Λένε πως οι δοκιμασίες αλλάζουν τον άνθρωπο. Σοφός λόγος! Ο κυρ-Θεόφιλος αγίασε εν ζωή για όσα δεινά δοκίμασε από τους συνανθρώπους του, που γι' αυτούς το όραμά του ήταν ακατανόητο. Δε θα ιστορήσω σ' αυτό το προλογικό σχόλιο το βίο του, όπως με πάσαν ακρίβεια κι αγάπη τον κατέγραψα όχι μόνο από τα ψυχρά διαβάσματα και τις μελέτες, αλλά κι από ανθρώπους που τον έζησαν και τον κοροϊδεψαν ή τον συμπόνεσαν (τόσο στη Λέσβο, όσο και στη Θεσσαλία, όταν ακόμη ζούσαν όσοι είχαν την τύχη να πλησιάσουν αυτό το γυρολόγο του Ελληνικού οράματος). Θέλω μόνο να πω λίγα ακόμη για τα δεινά του Θεόφιλου, που δίκαια μπορούμε να τον κατατάξουμε ανάμεσα στους νεομάρτυρες του νεώτερου Ελληνισμού. Κι όχι μόνο για όσα υπέφερε στη ζωή του, τους εξευτελισμούς και τη σκληρότητα των συγχρόνων του, αλλά και για τα έργα του, που απάνθρωπα ασβεστώθηκαν και σοβατίστηκαν, κι ας ήταν το κάθε έργο απ' αυτά ένα κομμάτι της αλαφροϊσκιωτης καρδιάς και της φαντασίας του. Έτσι που να έχει τη δύναμη να στέκεται με την απλοϊκή αλλά εμπνευσμένη δημιουργία του πάνω από τη στενή έννοια του χρόνου.

Οι πολλαπλές εξ άλλου μεταμορφώσεις και μεταστάσεις του είναι μια ακόμη μορφή αγιοσύνης, καθώς αυτός ο αυθεντικός λαϊκός άγιος, είχε τη δύναμη να ζει σ' όλες τις εποχές και κοντά σ' όλους τους ήρωες που με τη φαντασία του ζωντάνευε και "συμβίωνε" μαζί τους.

Όταν εν ευλογία Κυρίου κοιμήθηκε σ' ένα ταπεινό σπιτικό, σε προάστειο της

Μυτιλήνης (υπάρχει ακόμη αυτό το σπιτικό και μέρα με τη μέρα καταρρέει), θα έλεγε κανείς πως τα δεινά του τέλειωσαν. Μα έπεσε σ' ό,τι χειρότερο θα μπορούσε να τύχει, σ' ένα γνήσιο λαϊκό δημιουργό! Στην ψυχρή ανατομία της αμφιλεγόμενης κουλτούρας.

Αν εξαιρέσουμε λίγους φωτισμένους μελετητές που είδαν ξεκάθαρα το έργο του, έτσι όπως πραγματικά ήταν, ένα όραμα κι ένα τραγούδι αυθεντικά λαϊκό της Ρωμοσύνης, όλοι οι άλλοι τον κάθησαν βίαια στο ανατομικό τραπέζι του αμφίβολου ορθολογισμού και της στεγνής γνώσης τους. Τι ειπώθηκε και τι γράφτηκε τις τελευ-

ταίες δεκαετίες για τον κυρ-Θεόφιλο, είναι άλλου παπά Ευαγγέλιο. Μάταια διαμαρτύρονταν λεβέντικα οι μορφές των έργων του. Ο κυρ-Θεόφιλος έπεσε στα γαμπιά νύχια των εμπόρων και των διανοούμενων. Κι οι πρώτοι κι οι δεύτεροι, από διαφορετικές αιτίες ορμώμενοι, αγωνίστηκαν να κατατάξουν το έργο του σε σχολές, σε ...ισμούς, και σε πολιτικο-κοινωνικές ιδεολογίες.

Μέγας είσαι Κύριε! Αν το παραμύθι ολάκερης της Ρωμοσύνης μπορεί να περιορισθεί στην ασφυξία κάποιων ορισμών ή κάποιων στενόκαρδων αναλύσεων!

Ο Νεομάρτυς Θεόφιλος Γαβριήλ Χατζημιχαήλ, με το έργο του που ξεπέρασε θριαμβευτικά το χρόνο, αρνιέται κατηγορηματικά αυτές τις τοποθετήσεις.

"Ο εν βίω δοκιμασθείς εκ πολλών αδίκων δεινών, όσιος ανακηρύσσεται. Ο μετά θάνατον δοκιμαζόμενος αναιτίως, άγιος ανακηρύσσεται".

Αυτή η απλοϊκή μα τόσο αποκαλυπτικά συγκινητική ρήση από παλιό Αγιορείτικο Συνα-

ξάρι, ταιριάζει απόλυτα στον ταπεινό γυρολόγο των ονείρων και των παραμυθιών, τον κυρ-Θεόφιλο Χατζημιχαήλ.

Εν βίω και μετά θάνατον, σκληρά δοκιμασθείς, αιτείται από εμάς, να αφήσουμε το έργο του να μιλήσει μόνο του. Κι ο ίδιος, χωρίς ξεναγούς και τσιτσερόνες να μας καλεί ευφρόσυνα να περιδιαβάσουμε στα ζωγραφιστά παραμύθια του και ν' ακούμε τη δική του δροσερή εξιστόρηση.

Μακαριστέ Θεόφιλε, ας είσαι ευλογημένος μέσα στους τόσους και τους τόσους επώνυμους κι ανώνυμους νεομάρτυρες του Ελληνισμού που αγωνίστηκαν ν' αναστήσουν το χαμένο όραμα της Ρωμοσύνης!

Λήμνιος Κεχαγιάς,
έργο του Θεόφιλου, 1933

Γιάννης Γ. Σάρρας

Λαϊκή ποίηση

ΜΙΑ ΑΚΟΜΗ ΜΟΡΦΗ ΛΑΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ είναι η λαϊκή ποίηση, δηλαδή ο έντεχνος προφορικός λόγος, μέσα από τον οποίον εκφράζονται οι αρετές και αξίες του λαού μας, οι αγώνες και τα κατορθώματά του, οι χαρές και οι λύπες του, τα αισθήματα και οι εκδηλώσεις του, το πνεύμα και η φαντασία του, οι τάσεις και τα ενδιαφέροντά του και διακρίνονται οι πνευματικές ικανότητές του.

Κύριος εκφραστής του έντεχνου προφορικού λόγου είναι το δημοτικό τραγούδι, το οποίο αγκαλιάζει όλες τις πτυχές της ιστορικής, κοινωνικής, οικογενειακής, ατομικής και πολιτιστικής δραστηριότητας του λαού μας και μπορούμε να πούμε ανεπιφύλακτα πως το δημοτικό τραγούδι έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του στην ανάπτυξη των ιδανικών και αξιών του, στην καλλιέργεια του θάρρους και της αποφασιστικότητάς του.

Το δημοτικό τραγούδι ως λαϊκή παράδοση, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην προετοιμασία του έθνους μας για το μεγάλο ξεσηκωμό του 1821 που έφερε και την απελευθέρωσή του.

Το δημοτικό τραγούδι, ως πνευματικό δημιούργημα του ανώνυμου λαού, αγκάλιασε τα ενδιαφέροντα και τις εκδηλώσεις του, τα έκανε τραγούδια και μεταδίδονταν ανά τους αιώνες, από στόμα σε στόμα, από γενιά σε γενιά.

Το δημοτικό τραγούδι με τις ρίζες του στα βάθη του παρελθόντος, ξεφύτρωσε κατά την αρχαιότητα, βλάστησε κατά τους Βυζαντινούς χρόνους, απόκτησε μεγάλα κλωνάρια κατά τα χρόνια της τουρκοκρατίας, άνθισε, στα πριν της επανάστασης του 1821 χρόνια, καρποφόρησε κατά τα χρόνια της επανάστασης, και από τότε αειθαλές και αγέραστο, συνεχίζει να ραντίζει με τα άνθη του ιδανικά και αξίες και να σαγηνεύει με τις μελωδίες του τον ελληνικό λαό.

Ο λαός μας στη μακραίωνα ιστορία του, αν και δοκιμάστηκε σκληρά, και αντιμετώπισε δύσκολες στιγμές, δεν λιποψύχησε, δεν έχασε το θάρρος του. αντίθετα μέσα από τις αντιξοότητες του έβγαινε δυναμωμένος και συνέχιζε την πορεία του. Με όπλο τη λαϊκή του ποίηση, που την είχε καταστήσει πλούσια και αντάξια του πνεύματος και

Ο Γιάννης Σάρρας γεννήθηκε το 1918 στο Κασορί Ηγουμενίσσας. Δημοσίευσε ποιητικές συλλογές, ταξιδιωτικές εντυπώσεις, δοκίμια και λαογραφικές μελέτες. Εργάστηκε ως ανταποκριτής εφημερίδων και του ραδιοφώνου. Άρθρα και χρονογραφήματά του δημοσιεύθηκαν στον ημερήσιο και περιοδικό τύπο.

της ιστορίας του, καλλιεργούσε την πίστη και εμπιστοσύνη στις δυνάμεις του, έπαιρνε θάρρος και τραγουδούσε με τις μούσες του όλες τις πτυχές του εθνικού, κοινωνικού και οικογενειακού του βίου.

Οι αγώνες, οι θυσίες, ο πόνος, η αγάπη, η χαρά, η λύπη, η φτώχεια, ο πλούτος, ο θάνατος και όλα τα γεγονότα, καταστάσεις και συναισθήματα που σημάδεψαν την ιστορική και κοινωνική του πορεία, ήταν κίνητρα έμπνευσης και ανέβασαν τη λαϊκή ποίηση σε βάθρα ζηλευτά.

Η λαϊκή ποίηση καλλιεργήθηκε και αναπτύχθηκε μέσα στο λαό από το λαό και για το λαό και σ' αυτήν διακρίνονται τα κεντρίσματα και οι πνευματικές του ικανότητες.

Από τη λαϊκή ποίηση ξεπήδησαν τα πνευματικά χαρίσματα του λαού μας, οι πόθοι και οι προσδοκίες του, οι αρετές και αξίες του και του έγιναν τραγούδι, ένα τραγούδι που του έδινε χαρά και θάρρος, που του έγινε θερμορργός δύναμη, που ενεργοποιούσε τις δυνάμεις του και τον έκανε και στο θάνατο ακόμα να βαδίζει τραγουδώντας.

Ο Μιχάλης Περάνθης γράφει: «Ο λαός μας το τραγούδι το έκανε σύνεργο δουλειάς, τόκανε σύντροφο της πίκρας του, ξέσπασμα της χαράς του. Μαζί του αναστήθηκε και μ' αυτό αποδήμησε. Από το λίκνο ως το φέρετρο με το τραγούδι πορεύτηκε κι ανάμεσα από την αρχή και το τέρμα, τόθρεψε, με όλες τις φάσεις του οικογενειακού βίου, με όλες τις περιπέτειες μιας χιλιόχρονης ιστορίας.

Ο λαός μας με τη δική του γλώσσα δημιούργησε τη δική του φιλολογία για να μελωδεί τις δόξες και τα πάθη του, όχι από ματαιοδοξία. Το τραγούδι του ανάβλυσε με τη φυσικότητα που ξεπηδάει το νερό της βρυσομάνας. Μια ποίηση απ' το λαό και για το λαό»^{*}.

Η λαϊκή ποίηση βγήκε πραγματικά από το λαό και πέταξε γοργόφτερη από στόμα σε στόμα, από γενιά σε γενιά για να ενθουσιάσει με τα τραγούδια της το υπόδουλο έθνος και να το ενθαρρύνει σε όλες τις φάσεις της ιστορικής του διαδρομής στο χρόνο.

Η ποιήτρια Χρυσάνθη Ζιτσαία γράφει: «Το δημοτικό τραγούδι^{**} είναι η πιο γνήσια και πιο πλούσια πηγή της πνευματικής μας κληρονομιάς. Τα διαμάντια του φύτρωσαν και άνθισαν όπως φυτρώνουν την άνοιξη στις πλαγιές και τους κάμπους τα λογής και λογιής λουλούδια. Ζυμώθηκαν με τη λεβεντιά, πλάστηκαν με τους πόθους και τους καημούς της φτωχής γης, με της καρδιάς τα πλούτη και της ψυχής τη δύναμη, που μετριέται σε όλες τις εκφάνσεις της.

Εκεί από χρόνο σε χρόνο, από στόμα σε στόμα όλα σμιλεύονταν με το λόγο, με το σκοπό, σ' όλη την κλίμακα των συναισθημάτων, κι έφτασαν άμεσα στη μορφική και επιγραμματική εκείνη τελειότητα που εκφράζει άμεσα κι αιώνια το ζωντανό παλμό,

* Μιχαήλ Περάνθης, *Ποιητική Ανθολογία*, σ. 10.

** Ο ορισμός για το δημοτικό τραγούδι είναι αυτός που έχει δώσει στη λαϊκή ποίηση ο Ν. Πολίτης και αυτόν τον ορισμό θα χρησιμοποιήσουμε και εμείς στη συνέχειά μας.

το υψηλόφρονο πνεύμα, τις αρετές του λαού και μαζί τη φτερωτή της έμπνευση, λυπητερή ή χαρούμενη, ανάλογα με το θέμα και την καλαισθησία του ίδιου, του ποιητή και δημιουργού λαού. Ο λαϊκός μας πολιτισμός στην πιο εξευγενισμένη -με το ρυθμό και το λόγο- μορφή του»^{*}.

Ο Νικόλαος Πολίτης γράφει: «εξαιρετον αναντιρορήτως των θέσεων, μεταξύ των μνημείων του λόγου του ημετέρου λαού, κατέχουν τα τραγούδια, όχι μόνον ως ισχυρώς κινούντα την ψυχήν, διά το απέραντον κάλλος, την άσβεστον απλότητα, την πρωτοτυπίαν και την φραστικήν δύναμιν, και ενέργειαν, αλλά και ως ακριβέστερον παντός άλλου πνευματικού δημιουργήματος του λαού, εμφανίοντα τον ιδιάζοντα χαρακτήρα του έθνους.

Εις τα άλλα είδη του λόγου, τας παροιμίας και τους μύθους, τα παραμύθια και τα αινίγματα, η μετάδοσις από λαόν εις λαόν είναι ευχερής και συνήθως τα παρεισδύσαντα πολυπληθή ξένα στοιχεία καθιστούν δύσκολον την διάκρισίν του, του Οθνίου ή του ιθαγενούς. αλλ' εις τα τραγούδια και τας παραδόσεις ο εθνικός χαρακτήρας αποτυπώνεται ακραιφνής και ακίβδηλος.

Αι μεν παραδόσεις συναπτόμεναι στενώς προς πατρίους τόπους και προς οικείας μορφάς, εμφανίζουσιν πλαστικώς τα εθνικά ιδεώδη και αποδεικνύουν ότι η αρχήθεν μυθοπλαστική δύναμις του λαού διατηρείται αμείωτος, τα δε τραγούδια εγκατοπτρίζουν πιστώς και τελείως τον βίον και τα ήθη, τα συναισθήματα και την διανόησιν του ελληνικού λαού και εξωραΐζονται διά του ποιητικού διακόσμου, αναζωπυρούν τας αναμνήσεις των εθνικών περιπετειών.

Η δημοτική ποίησις ένεκα τούτου είναι η ασφαλέστερη αφετηρία και το στερεότατον θεμέλιον πάσης δημιουργίας της Ελληνικής Τέχνης»^{**}.

Η Εγκυκλοπαίδεια της Μορφωτικής Εταιρείας γράφει: «Ριζιμιό λιθάρι της Νεοελληνικής λογοτεχνίας το δημοτικό μας τραγούδι. Αν η λογοτεχνία στο σύνολό της είναι έκφραση ομαδικής συνείδησης, μια ομιλία αισθητική με βάση τη γλώσσα και τον κοινό πολιτισμό, τότε το δημοτικό τραγούδι εξεπλήρωσε τη σπουδαία αυτή λειτουργία με ιδανικό τρόπο. Όχι μόνο διότι μετουσιώνει τους απαραίτητους συνδετικούς μύθους στην περίοδο που διαμορφώνεται και παίρνει συνείδηση του εαυτού της, η νεοελληνική εθνικότητα, αλλά και γιατί αυτό το ίδιο γίνεται ενέργεια που δρα θετικά σ' αυτήν την κατεύθυνση.

Ιδιαίτερα αυτό γίνεται με το κλέφτικο και αρματολίτικο τραγούδι τα τελευταία εκατό προεπαναστατικά χρόνια, περίοδο που γνώρισε και τη μεγαλύτερη ακμή σε όλες τις μορφές του»^{***}.

* Κώστα Ιωαννίδη, *Τραγούδια της Ηπείρου*, πρόλογος Χρυσάνθης Ζητσαία, 1983, Θεσ/νίκη, σ. 8.

** Νικολάου Πολίτη, *Δημοτικά τραγούδια του ελληνικού λαού*, Αθήνα, πρόλογος.

*** Εγκυκλοπαίδεια Μορφωτικής Εταιρείας, 1961, τόμ. Ελλάς, κεφ. Νεοελληνικοί πολιτισμοί, σ. 1097.

*Τα φαντάσματά μου, 1994,
ξύλο, μέταλλα κ.ά.*

Θόδωρος Παπαγιάννης

Τα φαντάσματά μου

ΜΑΖΕΨΑ Τ' ΑΠΟΚΑΪΔΙΑ ΜΕ ΠΟΝΟ ΨΥΧΗΣ απ' το καμένο Πολυτεχνείο κι έστησα σκιάχτρα να ξορκίσω τα κακά που πληθαίνουν γύρω μου. Φαντάσματα που τρομοκρατούν τα όνειρά μου κι αγριεύουν τον ύπνο μου. Σημάδια μιας πραγματικότητας που με μελαγχολεί και με εξουθενώνει.

Έβγαλα το μαύρο απ' την ψυχή μου που χρόνια οι κάθε είδους εμπρηστές την ποτίζουν. Όρθωσα σύμβολα της παρακμής ενός κόσμου που αλληλοσπαράσσεται, μιας πατρίδας που μοιάζει να μην έχει κανένα μέλλον.

Αναζητώ τον μύθο σε μια εποχή που οι άλλοι κάνουν προσπάθεια να «απομυθοποιήσουν» όπως λένε την τέχνη, σαν φυγή από μια πραγματικότητα που δεν αντέχω. Κλείνομαι στον κόσμο μου από ανάγκη, αναζητώντας άλλα πρότυπα πιο ποιητικά, πιο μεγάλα, πιο μυστηριώδη. Μα η πεζή πραγματικότητα με προσγειώνει.

Προσπαθώ να ξαναβρώ το μίτο από κάτι που μοιάζει άπιαστο, υπερβατικό, μαγικό. Σαν ειδωλολάτρης ορθώνω ξόανα ξορκίζοντας την κακή μοίρα αυτού του τόπου. Τα στολίζω με κάθε είδους τάματα και λογής στολίδια, ίδια πιστός, που περιμένει την λύτρωσή του. Στήνομαι με τις ώρες μπροστά τους αναζητώντας μάταια ένα νεύμα για καλές ειδήσεις.

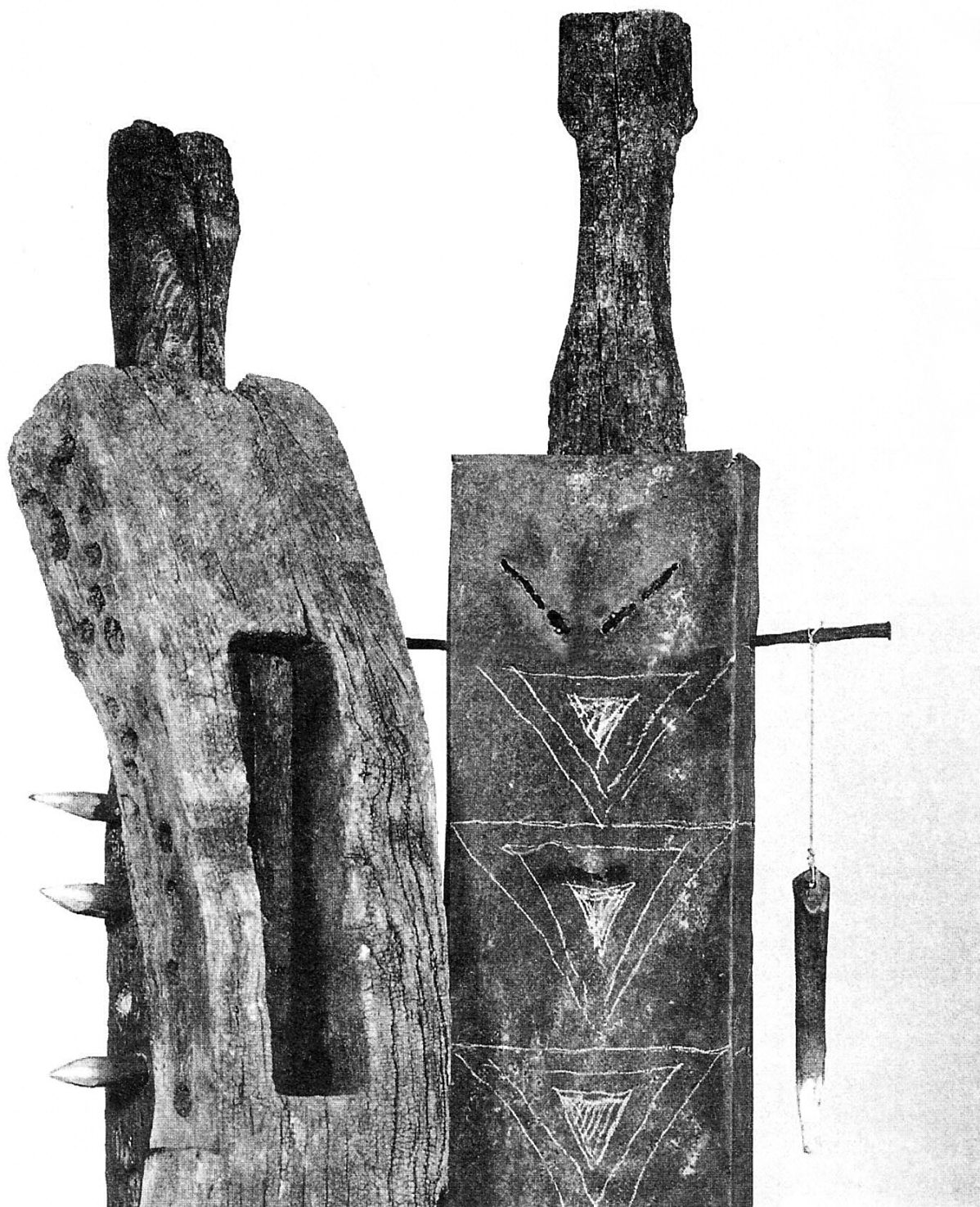
Μαζεύω τ' αποκαΪδια με απέραντη θλίψη από μία χώρα που καίγεται. Καίει τα πνευματικά της ιδρύματα και ό,τι σημαντικό της έχει απομείνει, κι όλοι καμώνονται πως δεν συμβαίνει τίποτα. Αναρωτιέμαι, τι νόημα έχει η φτωχοτέχνη μας; Πόσους ενδιαφέρει, αν δεν μπορεί γι' αυτά κάτι να πει, να κάνει κάτι;

Κι εμείς –για να παραφράσω τον ποιητή– κλεισμένοι στον κουτσομπολίστικο μικρόκοσμό μας, αλλοτριωμένοι, γεμάτοι κακίες και πείσματα, τέλεια «ιδιώτες» περί άλλων τυοβάζουμε...

Ναι, τα φαντάσματα αυτά με εκφράζουν. Είναι η δική μου αντίδραση σ' ένα έθνος που μοιάζει υπνωτισμένο. Θέλω να φωνάξω πως δεν μπορώ άλλο να ζω ανάμεσα σ' αδιάφορους, εμπρηστές και οικοπεδοφάγους. Τον τόπο αυτό τον πονάω. Γνωρίζω το μεγαλείο και το δράμα του, δεν είμαι ρηχοφυτεμένος κι ας ξέρω πως οι άγριοι δεν σκιάζονται, πως ούτε οι εμπρηστές θα σταματήσουν.

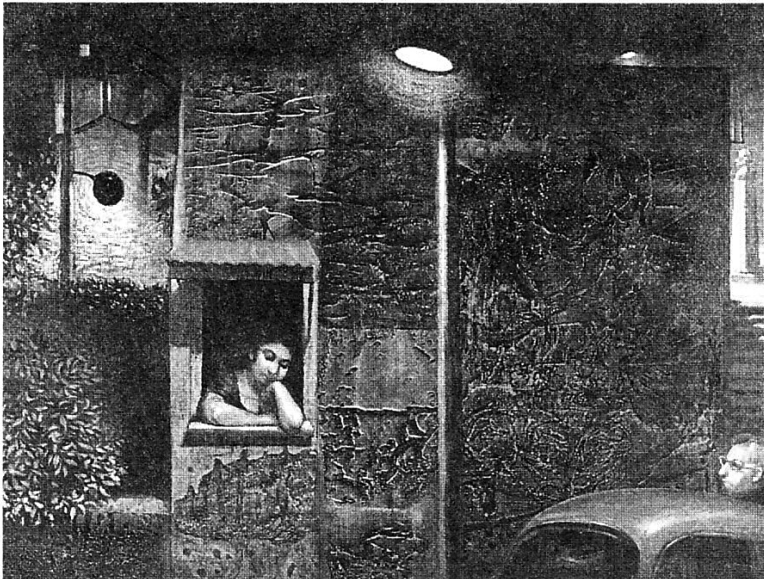
Παρ' όλα αυτά, στις ατέλειωτες ώρες της μοναξιάς μου αναρωτιέμαι γιατί αρπάχτηκα απ' αυτά τα σημάδια της καταστροφής. Μήπως όλα αυτά έγιναν για να απαλλαγώ πρώτα και κύρια απ' τις δικές μου τύψεις;

Γιατί ποιους να καταγγείλω; Είμαστε πολλοί, πάρα πολλοί οι συνένοχοι σ' αυτόν τον τόπο.

*Λεπτομέρεια από τη σύνθεση «Τα φαντάσματά μου», 1994,
ξύλο, μέταλλα κ.ά.*

ΜΙΧΑΛΗΣ ΓΚΑΝΑΣ

Τάσος Μισούρας, Οι μικρές ώρες

Εγκαινιάζοντας τη μόνιμη λογοτεχνική στήλη του περιοδικού, παρουσιάζουμε σ' αυτό το τεύχος αποσπάσματα από το έργο των σημαντικών Ηπειρωτών λογοτεχνών Μιχάλη Γκανά, Αποστόλη Ζώτο και Βασίλη Γκουρογιάννη.

Ο ζωγράφος Τάσος Μισούρας αποδέχτηκε την πρόκληση να συνδυάσει τη ζωγραφική του με τις εικόνες που του γέννησαν οι λέξεις τους.

Ο Μιχάλης Γκανάς γεννήθηκε στον Τσαμαντά Θεσπρωτίας το 1944. Από το 1962 ζει και εργάζεται στην Αθήνα. Βιβλιοπώλης επί μία δεκαετία, συνεργάστηκε αργότερα με την τηλεόραση ως επιμελητής λογοτεχνικών εκπομπών και σεναριογράφος. Από το 1989 είναι κειμενογράφος σε διαφημιστική εταιρεία. Το 1991 μετέφρασε τις *Νεφέλες* του Αριστοφάνη για το Θέατρο Τέχνης-Κάρολος Κουν. Ποιήματά του έχουν μεταφραστεί σε διάφορες γλώσσες, ενώ στίχοι του έχουν μελοποιηθεί από γνωστούς Έλληνες συνθέτες.

Έχουν εκδοθεί:

Ακάθιστος δείπνος, Κείμενα, 1978, 1985

Μαύρα λιθάρια, Κείμενα, 1980, 1981, Καστανιώτης, 1993

Μητριά πατρίδα, Κείμενα, 1981, Καστανιώτης, 1989

Γυάλινα Γιάννενα, Καστανιώτης, 1989, 1991

Παραλογή, Καστανιώτης, 1993

Ανθοδέσμη, Άγρα, 1993

Το μπλε που σε τυλίγει

Το μπλε που σε τυλίγει
είναι η στάχτη
του καμένου χρόνου

Φυσάει ένας αέρας, φέρνει
φωτογραφίες και τετράδια.
Από τα κάτω χρόνια.

Εδώ γελάς, εδώ σωπαίνεις,
εδώ σας πήρανε με φλας
φοράς το μαύρο φωτοστέφανο.

Το μπλε που σε τυλίγει
είναι το φως
που εκτοπίζει ο θάνατος.

Κανένας δεν το βλέπει.
Κι όμως υπάρχει
και πληθαίνει.

Στο ποτάμι

Με τον καιρό πέφταν τα φύλλα
γίνονταν βούκινα οι καρποί, τι σάλπιζαν
δίπλα μου το νερό-νερό
η πέτρα-πέτρα
δεν είχε μονοπάτι ο θάνατος.

Ξάστερο το ποτάμι με λιγνά νερόφιδα
ίσκιοι πουλιών, χίλια τζιτζίκια.
Τι 'ταν που σάλεψε! Χαλίκια στη συρμή
κι ο τρομαγμένος πετροκότσουφας.
Γύρισα για να δω, κανένας.

Μόνο στην άκρη το νερό θολό,
σημάδια από θεόρατες πατούσες
κι οι πέτρες γύρω τους βρεγμένες.

Πρόλαβα κι έκλεισα τ' αυτιά
την ώρα που 'σκαγε το γέλιο του.

Χριστουγεννιάτικη ιστορία

Κάθεται μόνος
και καθαρίζει τ' όπλο του δίπλα στο τζάκι.
Κανείς δε θα 'ρθει και το ξέρει,
κλείσαν οι δρόμοι από το χιόνι, σαν πέρσι,
σαν πρόπερσι, Χριστούγεννα και πάλι
και τα ποτά κρυώνουν στο ντουλάπι.
Το τσίπουρο στυφό, το ούζο γάλα
και το κρασί ραγίζει τα μπουκάλια.
Εκείνη τρία χρόνια πεθαμένη.

Κάθεται μόνος του δίπλα στο τζάκι,
δεν πίνει, δεν καπνίζει, δε μιλάει.
Στην τηλεόραση χιονίζει,
το στρώνει αργά στο πάτωμα και στο τραπέζι
και στις παλιές φωτογραφίες,
γνώριμα μάτια των νεκρών,
που τον κοιτάζουν απ' το μέλλον.
Εκείνη τρία χρόνια πεθαμένη
και μόνο το δικό της βλέμμα
έρχεται από τα περασμένα.

Κοντεύουνε μεσάνυχτα
και καθαρίζει τ' όπλο απ' το πρωί.
Πώς να του πω «Καλά Χριστούγεννα»,
ευχές δε φθάνουν ως εδώ,
δρόμοι κλεισμένοι, τηλέφωνα κομμένα,
η σκέψη αρπάζεται απ' το κλειδί της μνήμης,
μα να τρυπώσει δεν μπορεί στη μοναξιά του.
Μια μοναξιά που χτίστηκε σιγά σιγά
μ' όλα τα υλικά και δίχως λόγια.

Κοντεύουν ξημερώματα κι ακόμη
γυαλίζει τ' όπλο του δίπλα στο τζάκι

με αργές κινήσεις σα να το χαϊδεύει.
 Μένει στα δάχτυλα το λάδι
 αλλά το χάδι χάνεται.
 Θυμάται κυνηγετικές σκηνές
 με αγριογούρουνα και χιόνια ματωμένα,
 πριν γίνει θήραμα κι ο ίδιος
 στην μπούκα ενός κρυμμένου κυνηγού,
 που τον παραμονεύει αθέατος
 αφήνοντας να τον προδίδουν κάθε τόσο
 πότε μια λάμψη κάνης,
 πότε μια κίνηση στις κουμαριές
 κι η μυρωδιά απ' το βαρύ καπνό του.
 Ξέρει καλά ότι κρατάει
 μακρύκανο παλιό προστογεμές
 γεμάτο σκάγια και μπαρούτι μαύρο.
 Όταν αποφασίσει να του ρίξει
 δε θα προλάβει πάλι να τον δει
 πίσω απ' το σύννεφο της ντουφεκιάς του.

Αν σκέφτεται στ' αλήθεια κάτι τέτοια,
 και δεν τον τιμωρώ εγώ μ' αυτές τις σκέψεις,
 πώς να πλαγιάσει και να κοιμηθεί.
 Λέω να γίνω πατέρας του πατέρα μου,
 ένας πατέρας που του έτυχε
 σιωπηλό και δύστροπο παιδί,
 και να του πω μια ιστορία
 για να τον πάρει ο ύπνος.

Ύπνε που παίρνεις τα παιδιά και τον πατέρα....

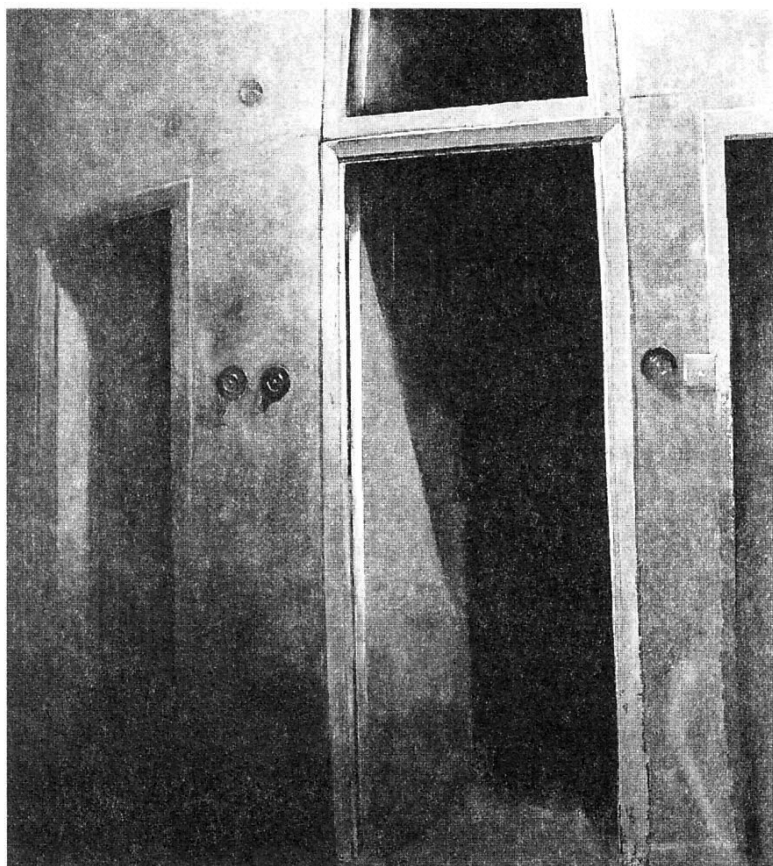
Ύπνε που παίρνεις τα παιδιά
 πάρε και τον πατέρα· απ' τις μασχάλες πιάσ' τονε
 σα να 'ταν λαβωμένος. Όπου πηγαίνει τα παιδιά
 εκεί περπάτησέ τον, με το βαρύ αμπέχωνο
 στις πλάτες του ν' αχνίζει.

Δώσ' του κι ένα καλό σκυλί
 και τους παλιούς του φίλους, και ρίξε χιόνι ύστερα

άσπρο σαν κάθε χρόνο. Να βγαίνει η μάνα να κοιτά
από το παραθύρι, την έγνοια της να βλέπουμε
στα γαλανά της μάτια, κι όλοι να της το κρύβουμε
πως είναι πεθαμένη.

Ύπνε που παίζεις τα παιδιά
πάρε κι εμάς μαζί σου, με τους ανήλικους γονείς,
παιδάκια των παιδιών μας. Σε στρωματσάδα ρίξε μας
μια νύχτα του χειμώνα, πίσω απ' τα ματοσίνορα
ν' ακούμε τους μεγάλους, να βήχουν, να σωπαίνουνε,
να βλαστημούν το χιόνι. Κι εμείς να τους λυπόμαστε
που γίνανε μεγάλοι και να βιαζόμαστε πολύ
να μοιάσουμε σ' εκείνους, να δουν πως μεγαλώσαμε
να παρηγορηθούμε.

ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΖΩΤΟΣ

Τάσος Μισούρας, Ο Προθάλαμος

Ο Αποστόλης Ζώτος γεννήθηκε το 1949 στην Κόνιτσα, όπου και τέλειωσε το Γυμνάσιο. Σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου των Ιωαννίνων και σήμερα εγγάζεται ως εκπαιδευτικός σε Λύκειο της Ακαδημίας Πλάτωνος.

Έχουν εκδοθεί:

Χώματα ποιητών, Ελεγείο, 1985

Πέπλα αίματος, Ελεγείο, 1987

Θρύψαλα ηδονής

Μαστοί πανηγυριών
καθώς νύχτωνε στο μεσοχώρι τ' ουρανού με το κλαρίνο
τα πλατάνια κάτι καταχθόνιοι εραστές
και το χωριό με τις ιτιές του φεγγαριού
το ντέφι και το τσίπουρο του Κωνσταντή
του Κωνσταντάκη

Οι αρωματισμένοι ξυλοκόποι των αρχαίων ημερών

κι η μνήμη σου ακροστιχίδα ονείρων σε κατάνυξη
σαν εκκλησιά πέτρινη στην Τύμφη
εκεί που αντιστέκεσαι
Στο παραθύρι με το φεγγάρι και τ' αγάλματα
οι λέξεις θρύψαλα ηδονής στα χείλη
το ποίημα αντίκρου απ' τα βουνά
εαρινές σελήνες σε ζεστά παραθυρόφυλλα
γυναίκες μυστικές με πένθος πεπρωμένου κι άροτρα
ο Ιούλιος ο Αύγουστος ο μαύρος χρόνος
και τα κορμιά μεσάνυχτα πλωτά στον ποταμό

στην ηδονή γκρεμών και άστρων

ΒΑΣΙΛΗΣ ΓΚΟΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

Τάσος Μισούρας, Λιτανεία

Ο Βασίλης Γκουρογιάννης γεννήθηκε το 1951 στο χωριό Γρανίτσα Ιωαννίνων. Τελείωσε τη μέση εκπαίδευση στα Γιάννενα. Φοίτησε στη Νομική Σχολή Θεσσαλονίκης. Από το 1977 είναι δικηγόρος στην Αθήνα. Το 1985, από τις Εκδόσεις Το Δέντρο, κυκλοφόρησε η ποιητική του σύνθεση *Σχόλια σε ποίηση*. Το 1990, από τις εκδόσεις Καστανιώτη, κυκλοφόρησαν τα αφηγήματα *Διηγήσεις παραφυσικών φαινομένων*. Επίσης από τις εκδόσεις Καστανιώτη κυκλοφόρησε το 1995 η διασκευή της Μήδειας του Ευριπίδη, με τον τίτλο *Μήδεια*. Κείμενά του δημοσιεύτηκαν κατά καιρούς σε λογοτεχνικά περιοδικά.

Έχουν εκδοθεί:

Από φωτογραφία βουνού,

Εκδόσεις το Δέντρο, 1985

Σχόλια σε ποίηση, Δωδώνη, 1987

Διηγήσεις παραφυσικών

φαινομένων, Καστανιώτης, 1990

Μήδεια, Καστανιώτης, 1995

Το ασημόχορτο ανθίζει,

Καστανιώτης, 1996

Το ασημόχορτο ανθίζει

(...) ΤΟΤΕ ΠΛΗΣΙΑΣΕ Σ' ΕΝΑ ΚΟΠΑΔΙ που έβοσκε στο λαιμό του βουνού. Μέσα σε τούτο το κοπάδι πέρασαν κι εκείνοι. Ο βοσκός είδε και τον είδαν. Θα τον ρωτούσε, αν ξέρει, κάτι για την αφεντιά τους. Καθώς πλησίαζε, γνώρισε το μεγάλο κοπάδι του Τέλη Μπούση, που το έβοσκε χειμώνα καλοκαίρι σε τούτα τα βουνά. Από το Πόπωβο ως την Κιάφα και το πότιζε στο νερό του Αχέροντα. Το 'χε πολύ προκομμένο. Το φύλαγε όχι από λύκο μα από το κακό μάτι. Ήξερε ποιοι μπορούσαν να βασκάνουν καλό σφαχτό και να το ρίξουν χάμω σκαστό. Τον είδε τότε ο λύκος να σιμώνει και του ούρλιαξε. Τον μάλωσε ο βοσκός κι αυτός απλώθηκε στο χώμα με γρουλισμούς. Τα πρόβατα ήσυχα, αβέλαστα, με δαγκωμένες γλώσσες, έβοσκαν από τους ανοιχτούς λαιμούς το ανθισμένο ασημόχορτο. Άλλα δεν είχαν καν κεφάλι να στηρίξουν τα κουδούνια. Ρώτησε για κείνους κι ο άλλος του απάντησε:

«Τον άλλο δεν τον ξέρω. Ο ένας όμως έμοιαζε πολύ στην αφεντιά σου... Τόσες φορές διάβηκες από τούτα τα βουνά! Αλήθεια, τόσο καιρό τι κυνηγάς; Αν ήταν κάτι που να σκοτώνεται, δεν θα το 'χες ως τώρα σκοτώσει;»

«Έμπλεξα με διαολεμένον, άρχοντά μου! από φορά σε φορά αλλάζει προσωπίδες και μου γλιτώνει. Να δούμε όμως ως πότε...»

(...) Του είπαν πως ένας τέτοιος σαν κι αυτόν νύχτωσε στη Ρηνιάσα και κοιμήθηκε στου Δημουλά. Ξημέρωσε εκεί, μα βρήκε ως και το σπίτι τιναγμένο. Και του είπαν άλλοι πως αν δεν βρει άκρη, να πάει για σίγουρα να ρωτήσει έναν οργανοπαίχτη ξακουστό που κονεύει στα κατώγια ενός γκρεμισμένου αρχοντικού, κοντά στην ποταμιά. Θα τον πληρώσει μονάχα με ρακί. Προς τα εκεί του έδειξαν να πάει, όπου μια τσίγκινη πινακίδα γράφει: «ΠΡΟΣ ΝΕΚΡΟΜΑΝΤΕΙΟΝ».

Ανέβηκε το χαμηλό λοφίσκο με τα ερείπια στην κορφή. Στα πόδια του λόφου ακινητούσε ο Αχέροντας μέσα σε πλούσιες σκουροπράσινες καλαμιές. Γύρω τσακισμένα πήλινα αγγεία, τσακισμένες πέτρες, ξεθωριασμένα κεραμίδια μπηγμένα στο χώμα. Αριστερά απ' τη θεωρούμενη είσοδο είδε πιθάρι με απολιθωμένο χασίσι, καρβουνιασμένο από αρχαία πυρκαγιά. Κατέβηκε χορταριασμένα σκαλοπάτια, μπήκε κάτω απ' την επιφάνεια της γης, βρήκε το γύφτο σταυροπόδι στο μισοσκοτάδο

να 'χει λυμένο στην ψάθα το κλαρίνο και να το σαλιώνει. Του είπε τι γύρευε κι εκείνος του ξηγήθηκε πως αυτός δεν ξέρει, μα θα προσπαθήσει, σαν έρθει η ώρα, να φέρει αυτούς που ξέρουν κι ας τους ρωτήσει ό,τι πονά η ψυχή του. Ολούθε μαζεύονται εδώ. Από το Μισολόγγι, από τα Φάληρα, απ' τα Εφτάνησα, απ' τον Αυλώνα, από το Κεφαλόβρυσο κι από κει οπού δε βάνει ο νους ανθρώπου! Μέσα σε τόσους, κάποιος θα είδε είτε θ' άκουσε κάτι γι' αυτόν που τον παιδεύει...

Αυτές οι δουλειές γίνονται με σκοτάδια. Με βαριά ησυχία. Να 'χει ο ήλιος από ώρες βασιλέψει. Να σε βλέπουν και να μη βλέπεις. Να ρωτάς και να περιμένεις. Οι βατράχοι της ποταμιάς να 'χουν αποκοιμηθεί. Του εξήγησε τη διαδικασία και περιμένοντας την κατάλληλη ώρα έπιναν απανωτά ρακιά για θάρρος. Τον κάθισε δίπλα του μέσα στον πανάρχαιο γραμμικό, αποτρεπτικό κύκλο.

«Αν βγεις από δω, χάθηκες!» τον προειδοποίησε. «Είναι ήσυχοι και καλοί σαν τα σύρματα της Ηλεκτρικής που δεν αγγίζουν κανένα, όποιος όμως τ' αγγίξει καρβουνιάζει στη στιγμή! Ούτε να φοβηθείς από την ταραχή κι από τους κρότους. Είναι γνώριμοι κι ασπάζονται ο ένας τον άλλον, καύκαλο με καύκαλο, γι' αυτό ακούγονται κροταλισμοί σαν από λελέκια όταν τσιμπολογιούνται κι όταν ταΐζονται».

Του εξηγούσε πως όση ώρα αυτός θα παίζει στις χαμηλότερες νότες, όπου μόλις θ' ακούγεται το παίξιμό του, τότε να ρωτά και ν' ακούει. Ανατρίχιασε σαν από υγρασία και βόλεψε το ριχτό σακάκι καλύτερα στις πλάτες. Έστησε αυτί να μετρήσει την ησυχία. Φύσηξε έπειτα την πετρόλαμπα κι έβαλε το κλαρίνο στο στόμα. Άρχισε να παίζει πρώτα το λησμονημένο νυφικό σκοπό «Ποταμιά», επειδή ήταν εκείνοι μαζωμένοι στην ποταμιά να τους γλυκάνει, έπειτα το «Σκάρο», να μαζευτούν να τους σκαρίσει, και τελευταίο το «Μοιρολόι in do» να τους παρηγορήσει. Απάνω στην εισαγωγή του «Σκάρου» ακούστηκε ποδοβολητό και φωνές ακατάληπτες, καθώς κατέβαιναν με ορμή την ερειπωμένη σκάλα. Τους ένιωθε να σταματούν συρτά λίγο πριν τη γραμμή, φοβισμένους σαν αγριοπούλια που δεν μπαίνουν σε περιβόλι περιζωμένο με κλωστή. Σχεδόν τον ψύχραιναν τα χνώτα τους, που μύριζαν τη γνώριμη μούχλα του βαράθρου. Χωρίς διακοπή γύρισε ο «Σκάρος» σε «Μοιρολόι» χαμηλόφωνο κι όλο κατέβαιναν οι τόνοι κι έγινε σχεδόν ησυχία, θαρρείς για να ακροαστούν τις σβησμένες νότες.

«Ποιος είσαι εσύ ο πρώτος;» είπε στα κουτουρού.

Του απάντησε φωνή σχεδόν κοριτσιού:

« Η Λένη. Έρχομαι απ' τ' Ασπροπόταμο. Μ' έβγαλε το νερό στο Μισολόγγι. Ταξίδεψα σαν ξύλο όλο νερό νερό!».

«Μα κανένας δεν είναι του τόπου; Κι άλλον που αντάμωσα προχτές στη Σαμονίβα μου 'πε πως τον λέγαν Μάρκο κι ερχόταν απ' το Μισολόγγι. Τι δουλειές κάματε εκεί;»

«Ό,τι κι ο Μάρκος! Νισάφι, ωρέ!»

Ακούστηκαν αναφιλητά κι ο τριγμός των σαγόνων. Οι άλλοι όμως γύρω φαινόταν

πως για κάτι χαιρόνταν πολύ. Σαν ν' άκουσαν σπουδαίο χαμπέρι.

«Α, τον πουτσαρά!» λέγαν. «Βγήκε απάνω!»

Ο γύφτος άλλαζε νότες και χρόνους και φούσκωναν οι φλέβες στο σκοτάδι, αόρατες σαν των δέντρων, και χαμήλωνε ύστερα να κερδίσει καιρό να κουβεντιάσουν και σκούνησε ετούτον στο καλάμι να συντομεύει και τούτος ρώτησε στα ίσια:

«Ποιος ξέρει να μου πει; Γυρεύω εδώ γύρω κάποιο στραβοπόδη χορευτή. Που έχει πολλές προσωπίδες και μία του μου μοιάζει».

Έγινε απόλυτη ησυχία.

«Τέτοιους έβγαζε η φάρα των Τζονπατενήτε!» αντιλάλησε από πίσω μια γριά.

«Ποια είσαι;»

«Η Μόσχω. Η Τζιαβέλαινα που με λέτε».

«Ξέρεις; Είσαι του τόπου ή έρχεσαι κι εσύ από το Μισολόγγι;»

«Από μακρύτερα!»

«Αν ξέρεις κάτι παραπάνω, πες το!»

«Αυτή η φάρα είχε τότες τις κούλιες της κοντά στη φάρα των Μαλαμαλαίων. Αυτές τις φάρες άμα βρεις, τον βάνεις στο χέρι σου».

«Ντούα πραπ, τσουμ κι γιέμι γκιακ εδέ σόι τι μάρτε βες κα γιούβεε, εδέ ζοτίρια, κα μέγε».

«Ντιαλίθιμ τι κέετς μίντιεν, κουρ ντο ντέετς τε γκίιτς σόι τινν τι σκρούετς νι Σούλι».

Έβγαλε ο άλλος το κλαρίνο απ' το στόμα σαν μαχαίρι από πληγή, έπεσε ανάσκελα και κοντανάσαινε. Ό,τι πρόλαβε ετούτος να ρωτήσει και να μάθει πήρε τέλος. Οι μαζωμένοι όμως δεν ξεμακραίνουν. Έστηναν ζωηρές κουβέντες μεταξύ τους, ακόμα και πειράζονταν, ήταν οι περισσότεροι γνώριμοι καθώς φαίνεται. Κάποιος Βείκος χωράτευε με τη Μόσχω και γελούσαν σαν τότε στα κουρέματα.

«Σε θυμάμαι, Μόσχω, που έδειξες από τη ράχη το πράμα σου στους Λιάπηδες και σε πήραν από φόβο!»

«Χαθήκαμε, Λάμπρο. Τώρα ζυμώνω λιγδιασμένο χώμα σε μαρμαρένια γούρνα στο Α΄ της Αθήνας...»

«Α... γειτόνοι είμαστε! Οι περισσότεροι που βλέπεις λημεριάζουμε στη λεωφόρο Συγγρού και τα βράδια αναγελούμε με αντρογυναίκες. Όταν φουσκώνει ο Ιλισός, κατεβάζει τα κοκαλάκια μας στο Φάληρο σαν ξύλα».

Άλλος πάλι παραπονιόταν στον κλαριτζή:

«Ωρέ Κίτσιο, μας κουβαλάς απ' άκρη τόπου και μας παίζεις τρία τραγούδια όλα κι όλα, όσο να κάμεις τη δουλειά σου! Όμως εμένα θα μου παίξεις τώρα εδώ το "Σαμαντάκα", θα το βάλω λίγο και στ' αντί κι ύστερα θα φύγω. Αλλιώς εδώ θα κάτσω κι ας με πάρει η μέρα!»

Δεν του χάλασε χατήρι.

«Πού ήταν τ' αντί σου;» ρώτησε.

Εκείνος είπε:

«Εδώ!»

Έστρεψε την μπούκα κατά τη φωνή κι έπαιξε την παραγγελία.

«΄Αιντε τώρα! Φευγάτε! Φευγάτε! Θα σας μαζέψω κι άλλο βράδυ!»

Έτσι τους γλυκομάλωνε και σκόρπιζαν. Μα πριν θα πιανόνταν φαίνεται αγκαλιές ξεχωρισμού, κόκαλο προς κόκαλο, γιατί ακουγόταν βουητό και οι τριγμοί του δάσους όταν ξεριζωμένα δέντρα γέρνουν απάνω σ' άλλα δέντρα. Κόχλαζε και κάπνιζε για ώρα η ποταμιά σαν να πέφταν στα νερά της ηλεκτροφόρα σύρματα. Χελιδονίζαν τα ψάρια μισό μέτρο πάνω απ' την επιφάνεια και πάλι πέφταν στα ηλεκτρισμένα νερά και πάλι ανατινάζονταν, ώσπου υψώναν το λευκό του κορμιού και παραδίνονταν. Δυναμιτισμένο ποτάμι βρήκε η αυγή, αλλά κανένας παραποτάμιος δεν άκουσε εκρήξεις.

Νίκος Α. Σκόπας

Μνήμες Χρήστου Χρηστοβασίλη

Η ΜΝΗΜΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΚΩΝ ΜΟΥ ΧΡΟΝΩΝ από τη δεκαετία του '30, κράτησε κάτι ζωντανό από τη μορφή του περήφανου και συμπαθητικού γέροντα με τα εκφρα-

στικά μάτια, το στριμμένο μουστάκι και το αναπόσπαστο μαστούνι του, συχνά περιστρεφόμενο και κάποτε απειλητικά υψωμένο προς «γνώσιν και συμμόρφωσιν» διαφωνούντων και μη! Μαθητούδι τότε, τον έβλεπα συχνά επισκέπτη στο μαγαζί του πατέρα μου -ανήκαν κι οι δυο στη συντηρητική αντιβενιζελική παράταξη- σαν περνούσε απ' εκεί για να πουν ένα χέρι τα δικά τους.

Στην πολυκύμαντη ζωή του ο Χρ. Χρηστοβασίλης υπήρξε, ως γνωστόν, και ιστορικός και λαογράφος και ποιητής και πολιτικός, κυρίως όμως στο χώρο της λογοτεχνίας πήρε τη θέση του ως διηγη-

ματογράφος, που κινήθηκε μέσα στα ηθογραφικά πλαίσια του καιρού του και του τόπου του. Σε μιαν εποχή που ανέδειξε στο είδος αυτό έναν Παπαδιαμάντη, έναν Ξενόπουλο, έναν Βλαχογιάννη, η προσφορά του δεν τον κατατάσει στους συγγραφείς ευρύτερης εμβέλειας. Δεν θα του αρνηθεί όμως κανείς την αφηγηματική απλότητα, την περιγραφική αξία και τη ζεστή αμεσότητα με τα πράγματα, γνωρίσματα αυτά ενός προικισμένου διηγηματογράφου.

Υπήρξε πρώτα απ' όλα ένας γνήσιος Ηπειρώτης, ένας Έλληνας. Η αγάπη του στην πατρίδα, ο πόνος για τη σκλαβιά της, η χαρά του για το λευτέρωμά της, η πίστη του στις παραδόσεις του λαού και στη ζωντανή του γλώσσα, ο καημός της ξενιτιάς κι η φυσιολατρία του είναι πλούσια στοιχεία που διαχέουν ολόκληρο το έργο του.

Τα βιογραφικά και τα άλλα στοιχεία της δράσης του είναι λίγο πολύ γνωστά. Τα καταγράφει με εγκυρότητα και λεπτομέρεια ο άξιος φιλόλογος και ερευνητής, αείμνηστος Λεάνδρος Βρανούσης στην εισαγωγή του τόμου της «Βασικής Βιβλιοθήκης» του αφιερωμένου στον Κρυστάλλη και στον Χρηστοβασίλη.

Γεννήθηκε το 1861 στο χωριό Σουλόπουλο (Σούλι Χρηστοβασίλη) από εύπορη οικογένεια γαιοκτημόνων και τσελιγκάδων. Στον τόπο του έζησε τα παιδικά και εφηβικά του χρόνια και τα βιώματα εκείνα σφράγισαν ανεξίτηλα τη λογοτεχνική του

προσφορά. Για την πατριωτική του δράση διώχτηκε και φυλακίστηκε από τους Τούρκους, αναγκασζόμενος να μετακινείται από την Ήπειρο ως τη Θεσσαλία και από τη Σμύρνη ως την Κων/πολη. Από το 1885 τον συναντούμε στην Αθήνα ενεργό μέλος της περιφέρειας Εθνικής Εταιρείας. Συγχρόνως συνεργάζεται με εφημερίδες και περιοδικά και ιδιαίτερα με την «Ακρόπολη» του Βλάση Γαβριηλίδη. Με την απελευθέρωση (1913) εγκαθίσταται μονίμως στα Γιάννινα και εκδίδει την εφημερίδα «Ελευθερία». Στο διάστημα αυτό θα αναμιχθεί στην πολιτική, εκλεγόμενος βουλευτής του Λαϊκού Κόμματος το 1926 και 1935.

Φύση ανήσυχη με μαχητική ιδιοσυγκρασία, θα συνδυάσει την ενασχόλησή του με τα γράμματα με μια έντονη πατριωτική και πολιτική δράση.

Ανταποκριτής της «Ακροπόλεως» θα φτάσει ως την Αγία Πετρούπολη, για να παραστεί στην ανάρρηση στο θρόνο του τελευταίου τραγικού αυτοκράτορα της Ρωσίας, του Τσάρου Νικολάου Β΄.

Το 1878 παίρνει μέρος στην αποτυχούσα επανάσταση στο Λυκούρσι της Β. Ηπείρου μαζί με τα αντάρτικα σώματα. Θα τεθεί (1913) επικεφαλής του αγροτικού κινήματος των 16 χωριών της επαρχίας Φιλιατών, συμπαραστάτης στον αγώνα τους ενάντια στους ντόπιους αγάδες που διεκδικούσαν για τσιφλίκια τους τα χωριά. Η μητέρα του καταγόταν από τη Ραβενή Φιλιατών (από το γένος Ντάβανου), πράγμα που εξηγεί τον ψυχικό του δεσμό με τους κατοίκους της περιοχής, με μερικούς από τους οποίους διατηρούσε φιλικές σχέσεις, όπως με τον Τσαμαντιώτη λαογράφο Νικόλαο Νίτσο και άλλους.

Πολύτιμη στάθηκε η συμβολή του στον πολυετή και αιματηρό εκείνο αγώνα των κατοίκων να γίνουν κύριοι των περιουσιών τους. «Στα χρόνια εκείνα με πρόσφατα ακόμα τα αιματηρά γεγονότα του Κιλελέρ (Μάρτης 1910) και τη γνωστή εχθρική στάση των κρατούντων απέναντι στους κολίγους, κάθε αγροτικό κίνημα ήταν εκ προοιμίου μια έκνομη ενέργεια, συνώνυμη σχεδόν της ανταρσίας, που υπονοούσε οικονομικά συμφέροντα. Ο Χρ. Χρηστοβασίλης εξασφάλιζε στο σημείο αυτό μια εγγύηση. Ο ίδιος δεν ήταν μήτε κολίγος μήτε επαναστατημένος αγρότης. Αντίθετα, γιος γαιοκτήμονα και συντηρητικός στις πεποιθήσεις του, παρείχε στον αγώνα των 16 χωριών την αναγκαία πολιτική κάλυψη, επιβεβλημένη στον καιρό του από μια ρεαλιστική εκτίμηση των πραγμάτων» (Βλ. Νικ. Σκόπα - Σ. Χαραμοπούλου, Ο αγώνας των 16 χωριών της επαρχίας Φιλιατών - 1858-1930, εκδ. Ομοσπονδίας Μουργκάνας, Αθήνα, 1987, σ. 254).

Πέρα όμως από τις όποιες δραστηριότητές του ο Χρηστοβασίλης έγινε γνωστός στο ευρύτερο κοινό κυρίως ως διηγηματογράφος με γνήσιο ηπειρώτικο προφίλ. Στα διηγήματά του, όλα σχεδόν ηπειρώτικα, ζωγραφίζεται η Ήπειρος με τα τοπία και τους ανθρώπους της, με τα βάσανά τους, με τα έθιμα και τις παραδόσεις, με τις προλήψεις και τις δεισιδαιμονίες τους.

Τα διηγήματά του ξεπερνούν τα πενήντα, τυπωμένα σε έξι γνωστές συλλογές: «Διηγήματα της στάνης», «Διηγήματα της ξενιτιάς», «Διηγήματα Θεσσαλικά», «Διηγήματα του βουνού και του κάμπου», «Διηγήματα από τα χρόνια της σκλαβιάς», «Διηγήματα του Μικρού Σκολειού», εκτός από τα δημοσιευμένα σε περιοδικά.

Είναι όμως και η γλώσσα των διηγημάτων του, γλώσσα καθαρή, ακραιφνώς δημοτική, αρρενωπή, με πλούσια ηπειρώτικα ιδιώματα χωρίς εκζητήσεις και ψυχαρικές υπερβολές.

Η ελληνική γλώσσα ήταν το πάθος του. Την ήθελε απαλλαγμένη από κάθε ξενικό στοιχείο, γνήσια εθνική.

Χαρακτηριστικός είναι ο διάλογος με γνωστό του στρατιώτη που συνάντησε και τον ρώτησε:

– Πώς τα περνάς;

– Σαν φαντάρος, απάντησε εκείνος.

Αγρίεψε τότε και φώναξε με θυμό:

– Στρατιώτης να λες, όχι φαντάρος! Ακούς εκεί φαντάρος!

Διασώζεται ακόμη και άλλο περιστατικό με γνωστή του δασκάλα που πήγε να τον δει και τη ρώτησε:

– Πού υπηρετείς;

– Στο Δημοτικό Σχολείο Πάργης.

– Πάργας να λες και όχι Πάργης! τη διέκοψε έντονα.

Ορμητικός, ευέξαπτος και ανυποχώρητος στις ιδέες του, παρέμενε μολοταύτα κατά βάθος ανεξίκακος. Σωστά ο Π. Βρανούσης τονίζει ότι «ο Χρήστος Χρηστοβασίλης θυσίασε τα πάντα με αυταπάρηση στον άδολο πατριωτισμό και στην πολυτάραχη εθνική του δραστηριότητα». Όσοι τον γνώρισαν από κοντά μιλούν για την ιδιορρυθμία του που έφτανε ως τη γραφικότητα. Αυστηρός τιμητής δε χάριζε κάστανα σε φίλους και αντιπάλους, φτάνοντας κάποτε στα όρια του μη επιτρεπτού.

Κάποια εποχή είχε διαξιφισμούς από τις στήλες της εφημερίδας του με τον νεότερό του Θεσπρωτό δημοσιογράφο Γιώργο Βουγίδη, που εξέδιδε στους Φιλιάτες την εφημερίδα «Θεσπρωτία». Αφού συνέχισαν για κάμποσο καιρό κι οι δυο τους τον πόλεμο των λέξεων και τα «πειράγματα», ο Χρηστοβασίλης άστραψε από τις στήλες της «Ελευθερίας» του την προσφώνηση: «Αφεριμ Βουγίδι!» λογοπαίζοντας με το επώνυμό του.

Μου διηγόταν το περιστατικό ο ίδιος ο Βουγίδης αργότερα (1950-51), όταν, υπηρετώντας ως δάσκαλος στην περιοχή, δεν έχανα την ευκαιρία ν' ανοίγω κουβέντα μαζί του. Μου τα έλεγε γελώντας, χωρίς καμιά μνησικακία για τον συνάδελφό του και πρόσθετε: «Ήταν καλός ο μακαρίτης· ήταν αγαπητός ακόμα και για τις αδυναμίες του. Καθένας με το χούι του...»

Σωστά. Κι ας είναι τούτες οι γραμμές ένας ελάχιστος φόρος τιμής στη μνήμη των δύο άξιων συμπατριωτών που γνώρισα στα πρώτα μου χρόνια.

γράμμα από ένα νησιώτη

Αγαπητές φίλες και αγαπητοί φίλοι,

Σήμερα νιώθω μια ιδιαίτερη συγκίνηση γιατί το σημερινό μου γράμμα είναι το τελευταίο που σας γράφω. Πιστεύω ότι η μόνιμη αυτή στήλη έκλεισε τον κύκλο της, γι' αυτό και σταματώ. Είναι καιρός να γίνουν και άλλα, διαφορετικά πράγματα σε αυτές τις σελίδες. Δεν θα με χάσετε όμως. Θα συνεχίσω να γράφω στο περιοδικό σας.

Το να σταματήσω αυτή τη μόνιμη στήλη δεν μου είναι καθόλου εύκολο. Από το πρώτο τεύχος του περιοδικού, σας έστελνα συνεχώς και από ένα γράμμα. Δεκαπέντε γράμματα. Δεκαπέντε ευκαιρίες επικοινωνίας. Μου έγινε τρόπος ζωής!

Με αυτό το τελευταίο γράμμα ας κάνω ένα μικρό απολογισμό.

Πιστεύω ότι η στήλη αυτή πέτυχε το στόχο της να μας δώσει να καταλάβουμε (και σε σας και σε μένα) ότι οι άκρες της Ελλάδας... ταιριάζουν μεταξύ τους. Τα νησιά δεν είναι τόσο μακρινά όσο νομίζουμε. Είναι σίγουρο πάντως ότι από τα ψηλά βουνά... τα νησιά τα βλέπεις καλύτερα. Νομίζω ότι ακόμη και από τα Αθαμανικά Όρη, που δεν φαίνεται στην πραγματικότητα κανένα νησί στον ορίζοντα, αισθάνεται κανείς ότι είναι ήδη σε νησί, στο νησί του, στην Κυψέλη του. Είναι σαν να τα βλέπει πράγματι στον ορίζοντα τα νησιά!

Το ίδιο συμβαίνει και αντίστροφα. Όταν είναι κανείς σε ένα νησί και φεύγει από την παράκτια περιοχή για να περιπλανηθεί περπατώντας στο εσωτερικό του, να ανέβει το βουνό του (πράγμα που σπάνια κάνουν οι επισκέπτες και οι τουρίστες των νησιών, αλλά εγώ σας το συνιστώ) είναι βέβαιο ότι όσο ανεβαίνει τόσο περισσότερο αισθάνεται ένα παράξενο κοσμοπολίτικο αέρα να φυσάει εκεί πάνω. Είναι ο ίδιος αέρας που φυσάει και στα Τζουμέρκα. Νιώθει κανείς ότι η γη είναι μικρή, ότι όλοι οι τόποι είναι ένα, και μάλιστα, αισθάνεται ότι δεν είναι σε νησί αλλά στο μαγικό και αντιφατικό τόπο της ελευθερίας, της μοναξιάς και της απόλυτης επικοινωνίας.

Είναι φυσικά ο αέρας του βουνού που ενώνει, όπως ενώνει και ένας δρόμος. Αυτός όμως είναι ο μυστικός, ο αόρατος δρόμος επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων, ο ιδιαίτερος κόσμος του αέρα, ο δικός μας δρόμος. Όλοι εμείς, στις άκρες της Ελλάδας, τον ξέρουμε πολύ καλά και τον βαδίζουμε συχνά για να ταξιδέψουμε στον κόσμο της ευγένειας, της κοινωνίας, του εαυτού μας. Είναι ένας κόσμος άλλος, σε χρώμα γαλανό, θαλασσί, ουρανί και μαλακός σαν ψωμί, με ψίχα και με κόρα. Είναι ένας δρόμος που μας απογειώνει και μας κάνει να αισθανόμαστε Ίκαροι, και μάλιστα πιο εύκολα και πιο συχνά απ' όσο υπονοεί ο σχετικός μύθος. Αρκεί να ανεβούμε λίγο ψηλότερα!

Ωστόσο, όπως ήταν για το Δαίδαλο και τον Ίκαρο επικίνδυνος αυτός ο δρόμος του αέρα, έτσι επικίνδυνος είναι και σήμερα. Εκεί, στην άκρη του κόσμου, στην κορφή του βουνού, είτε στα Τζουμέρκα είτε στην Ικαρία, δεν είσαι ποτέ μόνος! Βρίσκεσαι πάντα μαζί με τον εαυτό σου. Με αυτόν δηλαδή που καθημερινά αποφεύγεις να συναναστρέφεις. Και αυτό είναι τόσο επικίνδυνο όσο και η πτήση του Ίκαρου! Τότε μπορεί να κάνεις καμιά τρέλα, όπως να αποφασίσεις ότι δεν ξαναγυρίζεις πίσω, ότι θα μείνεις εκεί, στο χωριό σου, στα μέρη σου, για πάντα!

Τώρα που το ξανασκέφτομαι, έτσι έδρασαν αυτά τα γράμματα μέσα μου. Αισθανόμουν ότι έπαιρνα κάθε φορά αυτό το δρόμο του ανέμου για να επικοινωνήσω μαζί σας. Αυτός ήταν φαίνεται και ο λόγος που πολλές σκέψεις ωρίμασαν μέσα μου. Σήμερα νοιώθω πράγματι ωριμότερος από τότε που ξεκίνησα να σας πρωτογράψω.

Και να το ξέρετε, σας σκεφτόμουν, γι' αυτό αλληλογραφούσα μαζί σας.

Ακόμη περισσότερα γνώρισα και έμαθα ξεφυλλίζοντας τις υπόλοιπες σελίδες του περιοδικού σας. Σας ευχαριστώ λοιπόν για την ευκαιρία αυτή που μου δώσατε με τα «γράμματα από ένα νησιώτη». Ευχαριστώ ιδιαίτερα έναν-έναν και όλους μαζί, τη συντακτική επιτροπή. Πιστεύω ότι έχουμε φτιάξει μεταξύ μας μια ιδιαίτερη επικοινωνία που μόνο καλά πράγματα μπορεί να φέρει. Σίγουρα, πάντως, η διάθεσή μου είναι να συνεχίσω να συμβάλλω στην αξιέπαινη προσπάθεια που κάνετε.

Φιλικά
Ηλίας Γιαννίσης